

παυσεν εἰσέτι (τῶν Ὁδρένοβιτς καὶ Καρ-
γεώργεβιτς.)

Ἡ Σερβία πρὸ πάντων ἔχει ἀνάγκην νὰ ἐνισχυθῇ καὶ ἀναπτυχθῇ ἐσωτερικῶς. Λαμπρὸν μέλλον ἔχουσιν αἱ χῶραι ἐκεῖναι εἰς ἃς μᾶλλον ἐργάζονται καὶ δὲν ἀσχολοῦνται πολὺ περὶ τῆς πολιτικῆς. Πρὸ τινος χρόνου σλαβικὴ ἐφημερίς ἐδημοσίευσεν διδακτικωτάτην σύγκρισιν μεταξὺ Σερβίας καὶ Ἑλλάδος. Ἡ Σερβία ὡς πρὸς τὰ οἰκονομικὰ καὶ τὰς ἀμυντικὰς δυνάμεις εἶναι εἰς καλλιτέραν τῆς Ἑλλάδος θέσιν, καθυστερεῖ ὅμως ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν ἀνάπτυξιν. Ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουσιν 87 ἀτμοκίνητα ἐργοστάσια, ἐν οἷς ἐργάζονται 13,602 ἐργάται, ἐν δὲ τῇ Σερβίᾳ μόνον 8 ἀτμοκίνητοι μύλοι εὗρηνται καὶ τινὰ ζυθοποιεῖα, καὶ ταῦτα εἰς χεῖρας ξένων. Ἡ Σερβία ἀριθμεῖ 507 προκαταρκτικὰ σχολεῖα εἰς 2 φοιτῶσι 22,756 μαθηταί, ἡ δὲ Ἑλλὰς σχολεῖα 4175 καὶ μαθητὰς 60,066. Ἐν μὲν τῇ Σερβίᾳ ὑπάρχει ἐν λύκειον μὲ 17 καθηγητὰς καὶ 208 φοιτητὰς (κατὰ τὴν ἀπαρίθμησιν τοῦ 1872), ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι ἐν πανεπιστήμιον μὲ 85 καθηγητὰς καὶ 1248 φοιτητὰς κατὰ τὴν ἀπαρίθμησιν τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ἡ Ἑλλὰς ἔχει 95 τυπογραφεῖα, ἡ δὲ Σερβία 6. Καὶ ὅμως αἱ δύο αὗται χῶραι ἀνέκτησαν τὴν ἐλευθερίαν των σχεδὸν ταυτοχρόνως καὶ ἔχουσι τὸν αὐτὸν περίπου πληθυσμόν. (α)

Πρὶν δώσωμεν πέρας εἰς τὸ παρὸν ἄρθρον ἃς εἴπωμεν ὀλίγα περὶ θεάτρου.

Τὸ θέατρον ὠκοδομήθη πρὸ μικροῦ εἶναι δὲ ὠραῖον καὶ εὐρύχωρον. Παρ' αὐτῷ εὗρηται ὀθωμανικὸν τέμενος, χρησιμεῦον ἤδη ὡς ἐργαστήριον φωταερίου διὰ τὸ θέατρον. Αἱ ὁδοὶ φωτίζονται διὰ πετρελαίου.

(α) Ὁ συγγραφεὺς, ὡς Σλάβος, ἀποκαλεῖ τὴν Σερβίαν Μικρὸν Πεδεμόντιον καὶ διατείνεται ὅτι ἡ λύσις τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος ἔγκειται μᾶλλον εἰς Βελιγράδιον ἢ εἰς Ἀθήνας καὶ Βουκουρέστιον· λέγει δὲ ὅτι τούτου ἕνεκεν αἱ μεγάλαὶ Δυνάμεις προσπαθοῦσι τίς πρώτη νὰ ὑπερισχύῃ καὶ θεωρεῖ τὴν γαλλικὴν πολιτικὴν μᾶλλον συνάδουσαν πρὸς τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα τῆς Σερβίας. Καὶ ὅμως ἄλλη πολιτικὴ ὑπερισχύει ἤδη, ὡς γνωστὸν τοῖς πᾶσι.

Κυριακὴν τινα μετέβην εἰς τὸ θέατρον· ἐδίδασκον δὲ τοὺς *Γιανιτσάρους* τοῦ Γκλίγκιτς, δρᾶμα μικροῦ λόγου ἄξιον φιλολογικῶς, συνταχθὲν ὁμῶς ἐπίτηδες διὰ τὸ δημόσιον καὶ προωρισμένον νὰ παρίσταται τὴν Κυριακὴν. Το δρᾶμα τοῦτο, οὐ ἡ ὑπόθεσις ἐλήφθη ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς σερβικῆς ἐπαναστάσεως, εὐαρεστεῖ πολὺ, οἱ δὲ ἡθοποιοὶ ἐν γένει εἶναι καλοί.

Τὸ μᾶλλον ἀξιοσημείωτον μέρος ἐν τοῖς περιχώροις τοῦ Βελιγραδίου εἶναι τὸ *Τοφι-δερὲ*, κείμενον εἰς γραφικὴν κοιλάδα πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως. Ἡ ὁδὸς ἡ ἄγουσα εἰς αὐτὸ εἶναι πεφυτευμένη ἀπὸ γιγαντιαῖα δένδρα, κατὰ δὲ τὸ θέρος τὸ μέρος εἶναι τὸ ἐσπέρας πλήρες ἀμαξῶν καὶ ἱππέων. Πέραν βλέπει τις τὸν λόφον, ὅπου ἐδολοφονήθη ὁ ἡγεμὼν Μιχαήλ· ἐκεῖ δὲ ὑπάρχει πύργος, ὅστις ἦν τὸ πρσφιλες ἐ. διαίτημα τοῦ ἡγεμόνος Μιλός. N. E. Γ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΡΥΝΕ ΔΕ ΠΡΕΛ

(BRUNET DE PRESLE)

Τίνος Ἕλληνας ἡ καρδία δὲν ἐπένθησεν εἰς τὴν εἰδησιν τοῦ θανάτου τοῦ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ (1), τοῦ διακεκριμένου φιλέλληρος οὗτινος τὴν σέρην θρηνεῖ τὸ Πανελλήνιον, ὃ ἀνεύρισκεν ἐν αὐτῷ ὅγινον φιλελληνισμόν, θερμὴν πρὸς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἀγάπην καὶ ἀναλλοίωτον ἐνδιαφέρον πρὸς πᾶν ἀφορῶν τὴν Ἑλλάδα; τούτου ἕνεκεν πρὸ πολλοῦ σφοδρὰ κατεῖχεν ἡμᾶς ἐπιθυμία ἵνα, ὡς ἐλάχιστον εὐγνωμοσύνης φόρον αὐτῷ ἀποτίνοντες, καταχωρίσωμεν ἐν τῷ *Ὁμήρῳ* τὰ τὸν περίπυστον βίον τοῦ σοφοῦ αὐτοῦ

(1) Κατ' ἀρχὴν γράφομεν τὰ ξενικά ὀνόματα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ὡς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῶν γλώσσῃ προφέρονται.

ἄνδρὸς ἀποβλέποντα, ἀλλ' ἀνεβέβηκαμεν ἀνα-
μένοντες ἐκτενεστέρας περὶ αὐτοῦ πληροφο-
ρίας· εὐτυχῶς τὴν ἐπιθυμίαν ἡμῶν ταύτην εὖ
χαρίσῃ ἡ τελευταία ἐπετηρὶς τῆς πρὸς ἐν-
θάρρυνσιν τῶν Ἑλληνικῶν σπουδῶν ἐν Γαλ-
λίᾳ ἐταιρίας, ἣτις περιέχει τὸν βίον τοῦ πο-
λυτίμου αὐτοῦ ἀνδρὸς γραφέντα ὑπὸ χειρὸς
δοκίμου, τῆς τοῦ εὐγενοῦς καὶ ἐπίσης γνω-
στοῦ φιλέλληνης καὶ σοφοῦ Γάλλου Μαρκη-
σίου δὲ Σαιντ-Ίλαίρ (*Marquis de Queux
de Saint-Hilaire*). Θέλομεν δ' ἀδιστάκτως
τύχει τῆς ἐπιδοκιμασίας τῶν ἡμετέρων ἀ-
ναγνωστῶν ἅτε προελόντες, ἀντὶ πάσης ἁλ-
λης ἱστορήσεως τοῦ, βίου αὐτοῦ, τὴν ἐκ τοῦ
Γαλλικοῦ μετάφρασιν τῆς ὑπὸ τοῦ Κ. Μαρ-
κησίου δὲ Σαιντ-Ίλαίρ πραγματείας, λυ-
πούμενοι μόνον ὅτι ὁ ἡμέτερος κάλαμος ἀ-
δέξιός ὅλως ἐστὶ πρὸς τὸ μετ' ἱσῆς γλαφυ-
ρότητος μεταγλωττίσαι αὐτὴν ἔχουσιν ἐ-
πὶ λέξεσιν οὕτως.

« Ἡ ἀρχαιολογία, ἡ ἐπιγραφικὴ ἐπιστή-
μη καὶ ἰδίως τὰ ἑλληνικὰ γράμματα σπου-
δαίαν ἄρτι ὑπέστησαν ἀπώλειαν. Ὁ Κύριος
Κάρολος-Μαρίας-Βλαδίμιρος Βρυνὲ δὲ Πρέλ,
μέλος τοῦ Πανακαδημίου (Ἀκαδημίας τῶν
Ἐπιγραφῶν), καθηγητὴς τῆς νεοελληνικῆς
εἰς τὴν Σχολὴν τῶν λαλουμένων ἀνατολικῶν
γλωσσῶν, ἱππότης τῆς Λεγεῶνος τῆς τι-
μῆς καὶ τοῦ χρυσοῦ τάγματος τοῦ Σωτή-
ρος, ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν κατόπιν μακρᾶς καὶ
ὀδυνηρᾶς ἀσθενείας τὴν 12 Σεπτεμβρίου
1875 ἐν τῷ εἰς Παρουζᾶ κτήματί του.

Ὁ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ ἐγεννήθη τὴν 10
Νοεμβρίου 1809 ἐν Παρισίῳ. Μέχρι τοῦ ἔ-
τους 1817 ἡ μήτηρ αὐτοῦ, γυνὴ ἐξοχος τε-
λευτήσασα μὴνὰς τινὰς πρὸ τῆς ἐκλογῆς τοῦ
υἱοῦ τῆς ὡς μέλους τοῦ Πανακαδημίου, ἐπε-
μελήθη μόνη τῆς ἀγωγῆς του. Ὁ δὲ πατὴρ
του, ἀνὴρ διακεκριμένος καὶ θερμὸς τῶν
γραμματῶν ζηλωτὴς, ἦν ἐνεργὸν μέλος πο-
λυκρίθμων σοφῶν ἐταιριῶν. Ἐν τῇ ἐταιρίᾳ
τῶν Μεθόδων τῆς προκαταρκτικῆς παιδείας
εἶχε σχετισθῇ μετὰ τοῦ ἀββᾶ Γωττιέ (*ab-
be Gautier*) ἱδρυτοῦ τῆς ὁμωνύμου μεθόδου
ἣν εἶχεν ἐφαρμόσει ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὴν ἐ-
ποχὴν τῆς ἐκεῖ μεταναστεύσεώς του. Μετὰ

τὴν εἰς Παρισίου ἐπάνοδόν του ὁ ἀββᾶς Γω-
τιέ ἐξέδοτο τὰ βιβλία του καὶ δεκαπεντάδα
νεανιῶν ἐμορφώσατο πρὸς διδασκαλίαν συν-
ωδᾶ ταῖς ἑαυτοῦ ἀρχαῖς, συνήθριζε δὲ
ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος τοὺς πλείστους τῶν ἑ-
αυτοῦ μαθητῶν ἐν τῇ κατὰ τὴν ὁδὸν Γρε-
νέλλην-Σαιν Ζερμάν οἰκίᾳ του καὶ προή-
δρευε τῶν διδασκαλιῶν αὐτῶν τῆς γαλλι-
κῆς τε καὶ λατινικῆς γλώσσης καὶ τῆς γε-
ωγραφίας.

Καὶ ὁ μὲν ἀββᾶς Γωτιέ ἀπέθανεν ἐν ἔτει
1819, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἰδρύσαντο ἐ-
ταιρίαν, ἔτι, ὡς ἔχομεν δι' ἐλπίδος, ὑφισταμέ-
νην, καὶ ἐξηκολούθησαν τὰς πραδόσεις αὐ-
τοῦ. Εἰς τὰς διδασκαλίας ταύτας ὁ νέος
Βρυνὲ ὠδηγεῖτο ὑπὸ τοῦ πατρὸς του ἐνοῦν-
τος οὐχὶ σήνηθες ποιητικὸν πνεῦμα πρὸς τὴν
γνώσει δύο ξένων γλωσσῶν ἐν ᾗ ἐποχῇ ἡ
σπουδὴ αὐτῶν ἦν σπανία.

Ὁ Κ. Βρυνὲ ὁ πατὴρ, γεννηθεὶς τὸ 1768
ἐν Βεζανσῶν, ἐξεπλήρωσε μετὰ ζήλου πολ-
λοῦ καὶ ἀκριβείας σπουδαῖα διοικητικὰ ἀ-
ξιώματα· τὸ 1793 ἐταξείδευσε ὡς Γραμ-
ματεὺς Πρεσβείας εἰς Ἀμερικὴν, τὸ δὲ 1797
εἰς Ἰσπανίαν. Κατὰ τὰ δύο αὐτὰ ταξείδια
ἐξέμαθε τὴν ἀγγλικὴν καὶ τὴν ἰσπανικὴν,
καὶ ἐν ἔτει 1808 μεταφράσας ἐκ τοῦ Ἰσπα-
νικοῦ ἐδημοσίευσε τὴν *Ἐπιτομὴν τῆς ἱστο-
ρίας τῆς Ἰσπανίας* τοῦ Θωμᾶ δὲ Ὑριάρτ
οὔτινος ἀκολούθως ἐν ἔτει 1838 μετέφρα-
σεν ἐμμέτρως τοὺς *Φιλολογικοὺς Μύθους*
εἰτα δὲ μετεγλώτισεν ἀγγλιστὶ τὰ Γνωμι-
κὰ τοῦ δὲ Λαρωεφουκῶ (*De la Rochefou-
cauld*), ὧν τὴν μετάφρασιν προσέθηκεν εἰς
τὴν Ἑλληνικὴν μετάφρασιν ἣν ἐδημοσίευ-
σεν ὁ υἱὸς του ἐν ἔτει 1828. Διασώζονται
τούτου ἔτι ἔμμετροί τε καὶ πεζαὶ κωμωδίαι,
ἐν αἷς τὸ *Σχολεῖον* τῶν *χρηρῶν*, κωμωδία
ἔμμετρος καὶ εἰς πράξεις τρεῖς.

Ἀληθὲς πεπαιδευμένος, φιλόσοφος τῆς
σχολῆς τοῦ 18 αἰῶνος ὁ πατὴρ τοῦ Κ. Βρυ-
νὲ δὲ Πρέλ ἰδιαζόντως ἐπεμελήθη τῆς ἀγω-
γῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως τοῦ υἱοῦ του γενομέ-
νης ὑπ' αὐτὰ τὰ ὄμματά του· νεώτατον ἔτι
τὸν ὠδήγησεν εἰς τὰ μαθήματα τῆς φιλο-
σοφίας ἅτινα ἐν ὑπαίθρῳ, τὸ θέρος, ἐν τῷ

τῆς οἰκίας του κατὰ τὴν ὁδὸν Ταρὰν κήπῳ παρέδιδεν ὁ φίλος του Κ. Ἀζαίς ἀνακαινίζων οὕτω τὰ μαθήματα τῶν περιπατητικῶν, τὴν δ' ἐσπέραν τὸν ἔφερε μετ' αὐτοῦ παρ' ἐτέρῳ τινὶ τῶν φίλων του, τῷ Κ. Ἰωσήφ Δρῶζ, τῷ συγγραφεῖ τοῦ *Δοκιμίου ἐπὶ τῆς τέχνης τοῦ εἶναι τινὰ εὐτυχῆ*, ὅστις παρέδιδεν εἰς στενοῦς φίλους, ἕως οὗ καταστήσῃ ταῦτα δημόσια, μαθήματα ἡθικῆς φιλοσοφίας. Τὸ 1824 κατέστησε διδάσκαλον τοῦ υἱοῦ του νέον τινὰ μόλις κατὰ τινα ἔτη ὑπερβαίνοντα αὐτὸν, τὸν Κ. Βερζέ δὲ Ξηβραῖ (*Berger de Xivrey*), ὅστις βραδύτερον ἐγένετο ὁ εἰς τὸ Πανακαδήμιον συνάδελφος του. Ὁ Κ. Βερζέ δὲ Ξηβραῖ, εἴκοσι καὶ ἑνὸς τότε ἔτων, κατόπιν ἐξαίρετων σπουδῶν ἃς ἐν τῷ γυμνασίῳ τοῦ Νανσύ ἐποιήσατο, ἐπεθύμησεν ἵνα καταγείνη εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ ἰδίως εἰς τὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ὅπως δ' εὐχαριστήσῃ τὴν κλίσιν του ταύτην ἀπεφάσισε ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ, παραιτούμενος πρὸς τοῦτο θέσιν ἀξιόλογον εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν τε ὑδάτων καὶ δασῶν τοῦ δουκὸς τῆς Ἀὐρηλίας (*duc d'Orléans*), ὅπου εἶχε διορίσει αὐτὸν ὁ θεῖος του βαρὼν Βερζέ δὲ Καστελλὰν (*baron Berger de Castellan*). Ὁ Κ. Βερζέ δὲ Ξηβραῖ κατήρξατο τῶν σπουδῶν τοῦ μαθητοῦ του διὰ τοῦ ποιήματος τοῦ πατρὸς Ζιρωτῶ (*père Jiraudeau*), καὶ τῷ ἐνέπνευσεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ὅπερ σπάνιον παρὰ τοῖς μαθηταῖς, τὴν διὰ τὴν Ἑλληνικὴν κλίσιν. Ὁ νέος Βρυνὲ κατεγίνετο ἑκτατὲ ἐν ὥραις σχολῆς συνθέτων ποιητικὸν ἑλληνικὸν λεξικὸν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ *Gradus ad Parnassum* οὐ μὴν ἀλλ' ἐπιμελῶς ἠκροῶτο καὶ τῶν περὶ ἑλληνικῆς γλώσσης τε καὶ παλαιογραφίας παραδόσεων τῶν ΚΚ. Βοασσονὰδ καὶ Χάζ (*mm. Boissonade et Hase*). Ἄς εἶτα ἀπὸ κοινοῦ συνέταττε μετὰ τοῦ διδασκάλου του. Κατὰ τὰ μαθήματα ταῦτα ὁ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ συνήντησε νέους τινὰς ὡς αὐτὸν φιλομαθεῖς μεθ' ὧν συνεδέθη διὰ φιλίας ἀείποτε ἀκμαίας, καὶ μεθ' ὧν συνηντήθη βραδύτερον εἰς τὸ Πανακαδήμιον. Οὗτοι δ' ἦσαν σὺν τῷ δι-

δασκάλῳ τοῦ Κ. Βερζέ δὲ Ξηβραῖ, οἱ ΚΚ. δὲ Λογγπεριέ, Δεέκ, Ἐκζερ καὶ Λαβουλαί (*de Longpérier, Dehèque, Egger et Laboulaye*).

Ὁ πατὴρ τοῦ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ εἶχε τὸν πρὸς τὰ βιβλία ἔρωτα καὶ κατεγίνετο εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ξένων γλωσσῶν, ὁ δ' οἰκὸς του κατέστη τὸ ἐντευκτῆριον τῶν ἐν Γαλλίᾳ προσφύγων Ἑλλήνων. Ὁ υἱὸς, νεώτατος ὢν, ἔσχε τὴν πρὸς τὰ βιβλία κλίσιν, τὸν πρὸς τὰς ξένας γλώσσας ἔρωτα, καὶ τὸν πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐνθουσιασμόν· ἡγάπα δὲ νὰ διηγῆται ὅτι δεκατετραετῆς ὢν τὰ πρῶτα χρήματα τὰ ὑπὸ τοῦ πατρὸς του δοθέντα αὐτῷ ἐδαπάνησεν εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ ἑλληνικοῦ λεξικοῦ τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου, ὃ εἰς ὑπέρογκον ὠνήσατο τιμὴν καὶ ὃ εὐχαρίστως ἐπανέυρισκεν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ του, τοσοῦτον πλουσίᾳ τε καὶ πλήρει παντοειδῶν συγγραμμάτων, ἀλλ' ἐγκλειούσῃ ἰδίως πᾶν ἔργον σχετιζόμενον πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἢ νεωτέραν Ἑλλάδα — διότι ἀπ' ἐκείνης τῆς ἐποχῆς εἶχεν ὁμόσει τῇ Ἑλλάδι καὶ τοῖς Ἑλληνικοῖς γράμμασι λατρείαν οὐδέποτε διακοπέσαν καὶ ἥτις ὑπῆρξε τὸ θέλητρον καὶ ἡ τιμὴ τοῦ βίου του. Εὐεξήγητος δ' ἄγαν ἐστὶν ἡ ἐνασκηθεῖσα τῆς Ἑλλάδος μαγεία ἐπὶ ψυχῆς νέας καὶ φλογερᾶς ὡς ἡ ἰδική του.

Τὸ 1824 — ὁ νέος Βλαδίμηρος ἦν δωδεκαετῆς τότε — ἐξεργκνύετο ἐν τινὶ τῆς Τουρκίας ἐπαρχίᾳ μὴ διατηρούσῃ πλέον οὐδ' αὐτὸ τῆς Ἑλλάδος τὸ ὄνομα, καὶ ἦν ἐκάλουν Μορέαν καὶ Ρούμελην, ἐθνικὴ διέγερσις, οὐχὶ κἄν ἀνταρσία, μόλις στάσις, ἥτις ἔμελλε νὰ μετατραπῇ μετ' οὐ πολὺ εἰς ἐπανάστασιν, καὶ ἥτις ἔνεκεν τοῦ ἡρωϊσμοῦ τῶν ἐπαναστατῶν, τοῦ μεγαλείου τοῦ ἀγῶνός των, τῆς ἀγιότητος τοῦ ὑπ' αὐτῶν ἐπιδιωκομένου σκοποῦ, ὅστις ἦν ἡ ἐλευθερία καὶ ἀνεξαρτησία τοῦ ἔθνους των, ἐξεβιάσατο ἐπὶ τέλους τὰς εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις νὰ συμμετάσχωσιν αὐτῆς, καὶ κατέληξαν εἰς τὴν αὐτονομίαν ἐπαρχίας ἥτις μετ' ὀλίγον ἔκαμε ν' ἀντηχήσῃ ἐν τῷ εὐρωπαϊκῷ κόσμῳ τὸ πρὸ αἰώνων λητμονηθὲν τῆς Ἑλλάδος· ὁ

νομα. Οὗ τοῦ παρόντος ἐστὶ χρόνου ν' ἀναμνήσωμεν ἐνταῦθα τὰς διαφόρους φάσεις τῆς ἀνίστου καὶ πεισματώδους αὐτῆς πάλης, τῆς νέας αὐτῆς ἐποποιίας ἀναμενούσης ἔτι τὸν ἑαυτῆς Ὀμηρον.

Μεμακρυσμέναι εἰσὶ σήμερον αἱ ἀναμνήσεις αὗται καὶ τὸ ἐπιτευχθὲν ἀποτέλεσμα, οὐχὶ εἰς ἄκρον εὐχάριστον, ἐγένετο ἀφορμὴ ὅπως λησμονηθῇ ἐνίοτε ἡ ζέσις τῆς πάλης καὶ ὁ ἥρωϊσμός τῶν πολεμιστῶν. Κατ' ἐκείνην ὁμως τὴν ἐποχὴν ὅλη ἡ Γαλλία ἢ κάλλιον εἰπεῖν σύμπασα ἡ ἐλευθεροφρονοῦσα Εὐρώπη συνεκινεῖτο ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ἣν δὲν ἀπεκάλουν μόνον οἱ Ἕλληνες *Ιερὸν ἀγῶνα*. Μέγας ἦν ἐν Γαλλίᾳ ὁ ἐνθουσιασμός ἐν Παρισίῳ εἶχε συστηθῇ φιλελληνικὴ ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Κ. Μ. Λ. Τουρνῶ (*M. L. Tournaux*), καὶ ἡς τινος γραμματεὺς διετέλεσεν ὁ κ. δὲ Ζεραντῶ (*de Gerando*). Πάντες σχεδὸν οἱ Γάλλοι ἐλευθερόφρονες ἀπετέλουν μέρος τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης· ἐγίνετο λόγος ἵνα διοργανώσῃ νέαν στυροφορίαν ὅπως μεταβάντες εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἀποσπάσῃ χριστιανικὴν ἐπαρχίαν ἀπὸ τοῦ μουσουλμανικοῦ ζυγοῦ. Αἱ ἐφημερίδες ἔβριθον εἰδήσεων ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως. Οἱ Γάλλοι ποιηταὶ ἔψαλλον τὰ τρόπαια τῶν Ἑλλήνων, ἐνῶ ὁ μέγας ἄγγλος ποιητής, λόρδος Βύρων, ζητῶν, κατὰ τὴν ποιητικὴν τοῦ Ἀλφρέδ δὲ Μυσσέ (*A. f. ed de Musset*) ἐκφρασιν, γῆν δι' ἣν ν' ἀποθάνῃ, ἔβρινε τὴν Ἰταλίαν καὶ προσέφερεν εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τὸ γόητρον τοῦ ὀνόματός του, τὴν λάμψιν τῆς φήμης του, τὴν βοήθειαν τῆς παρουσίας του. Ὁ πρόωρος ἐν Μεσολογγίῳ θάνατός του προὔξενε μείζονα ἔτι ἀντήχησιν εἰς τὴν πρὸς ἣν ἀφωσιώθη πάλην. Ἐνῶ δὲ εἰς τὰ ὄρη τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Μάνης, εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους συνέθετον διὰ πυρβολισμῶν ἐνδοξὸν ἱστορίαν ἣν οἱ τῆς ἐποχῆς ποιηταί, Λεμερσιέ, Λεβρὲν, Καζιμίρ Δελαβίγν, Λαμαρτίνος, Βίκτωρ Οὐγὼ (*Le-mercier, Lebrun, Casimir Delavigne, La-*

martine, Victor Hugo), μετέφραζον δι' ὠραίων στίχων, Ἕλληνες τινες πρόφυγες εἰς Παρίσιον, οἵτινες εἶχον διὰ τῶν ἀπαύστων ἔργων τῶν προετοιμάζει τὸ ἐθνικὸν κίνημα, οὐκ ἐπαύσαντο κινουῦντες τὸ ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν ἀνεξαρτησίας ἐνδιαφέρον τοῦ σοφοῦ καὶ λογίου κοινοῦ (1), ἐνῶ ἕτεροι καθίστων αὐτὸ ἐνήμερον τῶν γεγονότων αὐτῶν. Ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσος, νεώτατος κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, ὅστις προοιμιάζετο τὴν ποιητικὴν του δόξαν δι' ἱστορικῶν ἔργων, συνέγραψε γαλλιστὶ *Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως*, καὶ τῶν κυριωτέρων γεγονότων ὧν μάρτυς αὐτόπτης ὤπηρξεν αὐτός τε καὶ ἰδίως ὁ ἀδελφός του Δημήτριος ὅστις ἐνδόξως ἐφονεύθη ἐν Δραγατσάνῳ ἡγούμενος τοῦ « Ἱεροῦ λόχου ». Τὴν ἱστορίαν δ' αὐτὴν ἐδημοσίευσεν ἐν ἔτει 1828 μέγας φιλέλληνας, ὁ κ. Ἀμβρόσιος Φερμίνος Διδότος (*M. Ambroise Firmin Didot*). Ἐτερος περιφανὴς Ἕλληνας, ὁ Ῥιζὸς Νερουλός, διατελέσας μέγας ποστέλνικος τῆς Μολδαβίας, πρωθυπουργὸς καὶ πρεσβευτὴς τοῦ πρίγκηπος Σούτσου, συνέγραψε ταῦτοχρόνως γαλλιστὶ *Ἱστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Ἑλλάδος* (ἐν Παρισίῳ 1828). Οἱ δὲ Κύριοι Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος, Νέγρης, Κωλέττης, διέτρεχον τὴν Εὐρώπην προσπαθοῦντες, οὐχὶ μάτην, νὰ κινήσωσι τὸ ἑαυτῆς ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ εὕρισκον μὲν κερηρυγμένας συμπαθείας ἐν Γαλλίᾳ, κατώρθουν δὲ νὰ ἐξαγάγωσι τῆς ἀδιαφορίας ἢ τῆς ἐχθρότητός των τὴν Ἀγγλίαν καὶ Ῥωσσίαν. Αἱ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐφημερίδες ἔβριθον εἰδήσεων δυναμένων νὰ ἐμπνεύσωσι τὸν ἐνθουσιασμόν εἰς τὸν ὠραῖον αὐτὸν τῆς Γαλλίας τόπον ἐν ᾧ πάντες οἱ δίκαιοι ἀγῶνες εὕρισκουν ὑπερμάχους, τὸ δὲ θάρρος καὶ ὁ ἥρωϊσμός προξενούσιν ἐν ταῖς ψυχαῖς οἶοναί ἡχώ ἐ-

(1) Μεταξὺ τῶν γάλλων συγγραφέων οἵτινες κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τὰ μέγιστα ἐξυπηρέτησαν τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα, πρωτίστην κατέχει θέσιν ὁ κ. Πουκεβίλ διὰ τε τὰ συγγράμματά του καὶ τὴν ἐνέργειαν καὶ ἐπιβροχὴν του ἐπὶ τῆς γαλλικῆς δημοσιογραφίας.

θνικοῦ αἰσθήματος. Πόσον αἱ καρδίαι ἔπαλλον ὑπ' εὐγενοῦς ἐνθουσιασμοῦ ὅτε ἐγένετο γνωστὸν ὅτι ἅπλοϊ τῆς Ὑδρας ἔμποροι, οἱ κύριοι Μισούλης καὶ Κουντουριώτης, ἐθυσίασαν ἅπασαν αὐτῶν τὴν περιουσίαν, προῖόν ἐργασίας πολλῶν γενεῶν ἀνερχόμενον εἰς ἱκανὰ ἑκατομμύρια φράγκων κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, ὅπως ἐξαπλίσωσι στολίσκον εὐτινος ὁ πρῶτος ἀνελάμβανε τὴν ἀρχηγίαν ἀναδεικνύμενος μέγας πολεμιστής, ἐνῶ ὁ ἕτερος ἀνεδείκνυτο ἐν τοῖς συμβουλίαις βαθύνους πολιτικός· ὅτι ὁ Πετρεβένης Μαυρομιχάλης, θυσιάζων ὡς οἱ ἀρχαῖοι τοὺς δῶα αὐτοῦ υἱοῦ· ὡς δὲ ἄλλοι παρ' αὐτοῦ δοθέντας τῇ Πύλῃ, διηγείρε καὶ παρέσυρεν εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τοῦ παραδείγματος καὶ τῶν πατριωτικῶν λόγων τοῦ ὀλοκλήρου τὴν Μάνην, ἣν διώκει, καὶ μέρος τῆς Πελοποννήσου· ὅτι ἀρχηγοὶ αὐτοσχέδιοι, ὁ Βότζαρης, ὁ Τσαβέλλας, ὁ Καραϊσκάκης, ὁ Καλοκοτρώνης, ὁ Ὀδυσσεὺς, ἐπιμόνως ἀντετάσσοντο μετὰ δρασὸς ἀνδρῶν κακῶς ἐνδεδυμένων, κακῶς ἐξοπλισμένων, μὴ ἐχόντων πολλὴν τὴν στρατιωτικὴν πειθαρχίαν, ὅτε μὲν ἠττῶντες, ὅτε δὲ ἠττώμενοι, ἐναντίον ὀλοκλήρου τῆς τουρκικῆς στρατιᾶς· τέλος ὅτι παῖς τοῦ καφενεῖου ἐν Ψαρόν, τέως ἔτι ἄγνωστος, ἀλλὰ πληρὼν ἔκτοτε τὴν Εὐρώπην σύμπασαν διὰ τοῦ ὀνόματός του, ὁ περικλεὲς Κανάρης, ὁ τελευταῖος σήμερον ἐπιζῶν τῆς πλειάδος αὐτῆς τῶν ἡρώων, ἔσπευδεν ὁ ἴδιος μετὰ τῶν πυρπολικῶν τοῦ νὰ ἐμπρήσῃ τὰ τουρκικὰ πλοῖα ἅτινα ἐνόμιζον ἑκτα ἐν ἀσφαλείᾳ εἰς τοὺς λιμένας τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Χίου!

Οἱ ζωγράφοι, παρασυρόμενοι καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ γενικοῦ ρεύματος, δὲν ἠδύναντο ν' ἀντιστῶσιν εἰς τὸν ἐνθουσιασμόν αὐτὸν καὶ ἀπεικόνιζον διὰ τῶν χρωσθήρων ἐνὸς Δελακρουά ἢ Ἀρὸ Σέφερ, τὰ ἐπεισόδια τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἀγῶνος, τὴν τρομερὰν τῆς Χίου σφαγὴν, ἢ τὸν ποιητικὸν ἐκείνον κυκλοτερῆ χορὸν τῶν Σουλιωτισσῶν αἵτινες περικυκλωθεῖσαι ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς στρατιᾶς, ἀφοῦ παρέστησαν εἰς τὴν ἡτταν τῶν ἀδελφῶν καὶ συζύγων των, χειροκρατούμεναι

ἔφαλλον ἐν χορῷ ἐπικήθειον ἄσμα, μοιρολόγιον, καὶ εἰς τὸ τέλος ἐκάστης στροφῆς ἐκρημνίζοντο μία πρὸς μίαν εἰς τὴν ἄβυσσον ἵνα μὴ καταστῶσι τὸ λάφυρον τοῦ νικητοῦ.

Βεβαίως ὠραῖον ὑπῆρξε τότε τὸ θέαμα ὀλοκλήρου λαοῦ ὃν δῶα ἄλλεπάλληλοι κατακτήσεις, ἢ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἢ τῶν Ὀσμανλιδῶν, προσεπάθησαν ἀπὸ ἐπέκεινα ὀκτωκαίδεκα αἰώνων νὰ ἐκμηδενίσωσι χωρὶς ποσῶς νὰ κατωρθώσωσι τοῦτο· λαοῦ οὐ ἡ γλῶσσα, ἡ ἐθνότης, τὸ ὄνομα αὐτὸ ἠλλάγησαν, ὃν ἐνόμισαν ἐξαφανισθέντα ἐκ τῶν ζώντων, ἀλλ' ὅστις ἀνεγείρετο πυγμαῖος ἐναντίον κολοσσοῦ, ἐν ὀνόματι τῶν ἀθανάτων ἐκείνων ἀρχῶν τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, τῆς αὐτονομίας, ἐγγράφων ἐπὶ τῆς σημαίας του τοὺς ἡρωϊκοὺς αὐτοὺς λόγους οὓς ἀληθεῖς ἀπεδείκνυσεν ὁ Ἐλευθέριος Ἰὼν ἢ θανεῖν» καὶ κατάρθου νὰ ἐπισπάσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Εὐρώπης ὅλης, τῇ συναρρώγῃ τῆς ὁποίας ἐπετύγχανε τὴν πραγματοποίησιν τῶν νομίμων αὐτοῦ ἐλπίδων.

Δεχθῆτω πρὸς τιμὴν τῆς Γαλλίας· ἐν αὐτῇ ὁ ἀγὼν τῆς Ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας εὗρε πλείονα ἡχῶ καὶ σπουδαιότερον ἔρεισμα. Πρώτη ἡ Γαλλία ὑπέκρουσα εἰς τὴν πατροπαράδοτον αὐτῆς πολιτικὴν τοῦ προστατεύειν τοὺς ἀδυνάτους—πολιτικὴ ἥτις προῦξένυσεν ἄλλοτε τὴν τε ἰσχὺν καὶ δόξαν τῆς καὶ ἥς ἡ λήθη ἐγένετο ἄμεσος παράτιος τῶν πλείστων δυστυχημάτων τῆς—πρώτη ἡ Γαλλία ἐβοήθησε τὸ Ἑλληνικὸν κίνημα διὰ τῶν ὀπλῶν τῆς, πρῶτον εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ Πύλον, βραδύτερον δὲ εὐγλώττως συνηγοροῦσα ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐν τοῖς συμβουλίαις τῆς διπλωματίας ἥτις τοσαῦτον φειδωλῶς διένειμε καὶ εἰσὶν ἀκουσίως ἑδαφος ἀδρῶς πληρωθὲν διὰ τοῦ αἵματος τῶν κατοίκων του, δίδουσα τῷ νέῳ ἑλληνικῷ βασιλείῳ γελοῖα ὄρια, καὶ ἀπηνῶς χωρίζουσα ἐκ τῆς κοινῆς πατρίδος ἐπαρχίας αἵτινες, ὡς ἡ Ἡπειρος, ἡ Θράκη, ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Κρήτη, ἀπέδειξαν διὰ τοῦ θάρρους καὶ τῆς ἀφοσίωσός των ὅτι ἦσαν

ὄντως ἀξίαι τῆς ἐλευθερίας. Εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην τῆς Πελοποννήσου τοῦλάχιστον ἡ κυβέρνησις ἦν σύμφωνος μετὰ τοῦ ὁμοφώνου αἰσθήματος τῶν πνευμάτων καὶ τῶν καρδιῶν.

Εὐνότη-ὄν ἐστὶν οἷαν ἐντύπωσιν παρήγαγον τοιαῦται εἰδήσεις ἐπὶ φαντασίας νέας καὶ ζωνεῖας. Ὁ νέος Βρυνὲ δὲ Πρέλ μὴ δυνάμενος συμμετασχεῖν τῆς ἐνεργοῦ πάλης ἠθέλησε νὰ μάθῃ τοῦλάχιστον τὴν γλῶσσαν τοῦ τόπου ἐνθα συνέβαινον αἱ μεγάλαι αὐταὶ πράξεις, καὶ νὰ ὑπηρετήσῃ διὰ τῆς γραφίδος τοῦ τὸν ἀγῶνα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἐνῷ οἱ Κλέπται καὶ τὰ Παλλικάρια ἐμάχοντο εἰς τὰ ὄρη, αἱ λέμβοι καὶ τὰ πυρπολικά κατεδίωκον τὰ παμμεγέθη σκάφη τοῦ τε Αἰγυπτίου καὶ Ὀθωμανικοῦ στόλου, καὶ οἱ συντηγμένοι ἐν Ἐπιδαύρῳ ἐν μέσῳ καπνίζόντων ἐρειπίων πολιτικοί, συνέταττον τὸ θυμωσὸν ἐνεῖνα σχέδιον συντάγματος ὅπερ εὐθὺς ἐν ἀρχῇ καθιέρου ῥητὴν ἐγγύησιν τῶν τεσσάρων θεμελιωδῶν ἐλευθεριῶν, τῆς θρησκείας, τοῦ τύπου, τῶν συναθροίσεων, καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, πεπαιδευμένοι τινὲς Ἕλληνες, ἐν Γαλλίᾳ ἐγκατεστημένοι, εἰργάζοντο μετὰ ζέσεως εἰς τὴν ἀναμόρφωσιν τῆς γλώσσης προσπαθοῦντες ἵνα τοὺς συμπατριώτας των καταστήσωσιν ἐνημέρους τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὅστις ἦν τὸ ἀντικείμενον τῶν πόθων των, καὶ οὗτινος πρὸ τόσων αἰώνων ἦσαν ἐστερημένοι. Ὁ μᾶλλον περίβλεπτος μεταξὺ τῶν ἐν Γαλλίᾳ οἰκούντων ἦν ὁ πασιγνώστου παιδείας γέρων Κοραῆς οὗτινος ἡ ὑπερτάτη λεπτότης ὁ τοσοῦτον ἐξοχος χαρακτήρ, καὶ ὁ ἐντιμὸς βίος θέλουσι γαίνει γνωστοί διὰ τῆς γιγνομένης δημοσιεύσεως τῶν γαλλικῶν ἐπιστολῶν του καὶ τῆς ἐμπιστευτικῆς καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἀλληλογραφίας του μετὰ τοῦ Σαρδῶν δὲ Λαρσέτ (*Chardon de la Rochette*), ὁ Κοραῆς ὅστις ἠρνεῖτο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἔδραν τοῦ Πανακαδημίου ἦν ὁ Βουασσονάδ τῷ προσέφερεν ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν ἵνα μὴ ἀπολέσῃ τὴν ἡν ἀν-

τὶ πάσης ἄλλης καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς Γαλλικῆς προεῖλετο ἑλληνικὴν ὑπηκοότητα.

Ὁ νέος Βρυνὲ δὲ Πρέλ ἐδιδάχθη τὴν καθωμιλημένην Ἑλληνικὴν ὑπὸ γηραιοῦ τινος Ἑλλήνος πρόσφυγος ἐν Παρισίῳ, τοῦ ἐκ Πατρῶν Γεωργίου Θεοχαροπούλου, συγγραφέως Ἑλληνικῆς γραμματικῆς οὐχὶ ἀνευ τινος ἀξίας καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ἰδίως προκαλοῦσης ὡς πᾶσαι αἱ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐκδεδομένα ἑλληνικαὶ γραμματικαί, διότι δείκνυσι τὰς διαφορὰς ἀς ὑπέστη ἡ γλῶσσα αὕτη φάσεις, πρὶν ἢ καταντήσῃ ἐκ ῥωμαϊκῆς καὶ χυδαϊκῆς, ὡς ἦν, εἰς τὸ ὅ περιέστη σήμερον (1) σημείον. Ἐν οὐ μακρῷ χρόνῳ ἐλάλει καὶ ἔγραφεν ἀπροσκόπτως, καὶ τὸ 1826—ἦν ἐννεακαιδεκάτης τότε—ἐξέδοτο ἐκ τῶν πιστηρίων τοῦ Κ. Φιρμίνου Διδότου τόμον εἰς 8ον ἐπιγραφόμενον *Γρωμικά καὶ ἠθικά σκέψεις τοῦ δουκὸς δὲ Λαρσφουκὼ μεταπεγρασμένα εἰς τὴν νεοελληνικὴν μετὰ ἀγγλικῆς κατέναντι μεταφράσεως*.

Ἰδοὺ δ' ἡ προειδοποίησις ἦν ὁ νεαρὸς μεταφραστὴς προέταξε τοῦ ἔργου του.

«Θηρεύων τὴν δόξαν τοῦ νὰ καταστῶ κατὰ τι ὠφέλιμος τῷ ἡρωϊκῷ αὐτῷ ἔθνει, προσεπάθησα νὰ καταστήσω ὅσον οἷόν τε πρὸς τὴν μετάφρασιν μου καὶ ὁ κ. Θεοχαρόπουλος κηρύκῃ νὰ καταστήσῃ ταύτην διὰ τῆς ἐπιμελείας του ἀξίαν δημοσιότητος. Συνῆψα μετάφρασιν πρὸ πολλοῦ γενομένην εἰς τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν, εὐελπιστῶν ὅτι ῥαδίαν οὕτω ποιήσομαι τοῖς νέοις Ἕλλησι τὴν σπουδὴν τῶν δύο μᾶλλον διαδεδομένων γλωσσῶν καὶ γεννήσω ἐν αὐτοῖς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἐκμαθεῖν ἄλλας, τοσοῦτον μᾶλλον καθόσον τὰ *Γρωμικά* τοῦ δὲ Λαρως-

(1) Ὁ Γεώργιος Θεοχαρόπουλος συνέγραψε πρὸς τοῦτοις γαλλικὴν γραμματικὴν μεταφρασθεῖσαν Ἑλληνιστὶ πρὸς χρῆσιν τῶν νέων Ἑλλήνων 4 τομ. εἰς 8. οἰκιακοὺς διαλόγους οἱς παρέπονται διάφοροι ἐκ τοῦ Φανελῶνος διάλογοι γαλλιστὶ, ἀγγλιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ· τέλος μικρὸν λεξικὸν κλασσικὸν εἰς τὴν γαλλικὴν, ἀγγλικὴν, τὴν ἀρχαίαν καὶ νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ᾧ προτέταται ἐκθεσις τῆς ἑλληνικῆς προφορᾶς καὶ διάλογοι.

φουκὼ μετεφράσθησαν εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ γνωστὰ ἰδιώματα.

« Οὐδεμία γλῶσσα μᾶλλον τῆς Ἑλληνικῆς ἀρμοδία ἐστὶ πρὸς ἔκφρασιν τῶν ἰδεῶν συγγραφέως θεωρουμένου ὡς πρώτου δόντος τῇ γαλλικῇ γλώσσῃ τὴν ἀκρίβειαν, τὴν ζωηρότητα, τὸν ἀττικισμὸν τέλος ἐκείνον οὐτινος ἢ Ἑλληνικὴ ὑπῆρξε καὶ διαμενεῖ τὸ πρότυπον.

« Ἡρξάμην τοῦ ἔργου τούτου μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσσολογγίου, καὶ ἤγαγον αὐτὸ εἰς πέρας καθ' ὃν χρόνον ἀντήχει τὸ τηλεβόλον τοῦ Ναυαρίνου.

« Τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος θέλουσιν ἰδεῖ ὅτι νεαρὰ ἐν Γαλλίᾳ καρδίαι ἐπαλλον δι' αὐτοὺς, καὶ ὅτι ὡς αὐτοὶ οὐδέποτε ἀπηλπίσθησαν τοῦ μέλλοντος τῆς Ἑλλάδος. »

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἀφιέρωσε τῷ κ. Χάζ, καθηγητῇ τῆς νεο-ἑλληνικῆς οὐδόλως ὑποθέτων ὁ νεαρὸς μεταφραστὴς ὅτι ἤθελε γενῇ ἡμέραν τινὰ ὁ διάδοχος αὐτοῦ οὐ τῶν παραδόσεων ἠκροᾶτο τότε μετὰ τοῦ κ. Λαντουά (Landois), ἄγαν διακεκριμένου ἑλληνιστοῦ, ἀποθανόντος ἐπιθεωρητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, μετὰ τοῦ κ. Μίλλερ, τοῦ τῆς Ἀκαδημίας συναδέλφου του, καὶ μετὰ τοῦ κ. Στανισλάου Ἰουλιανου, οὗ τινος ἢ περὶ τὰς ξένας γλώσσας εὐμάθεια ἦν ἑκτακτος, καὶ ὅστις προοιμιάζετο τὰς τῆς Σινικῆς σπουδὰς τοῦ διὰ πεζῆς τε καὶ ἐμμέτρου μεταφράσεως τοῦ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ὕμνου τοῦ Σολομοῦ καὶ τῶν πατριωτικῶν ποιήσεων τοῦ Κάλβου.

Ἵνα δὲ καταστήσῃ γνωστὴν ἐν Γαλλίᾳ τὴν σύγχρονον ἑλληνικὴν ποίησιν ὁ κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ μετέφρασεν ἀκολούθως μετὰ τοῦ φίλου του κ. Δεέκ, τὰς λυρικὰς ποιήσεις τοῦ Ἀθανασίου Χριστοπούλου, ὃν ἀπεκάλουν τότε τὸν νεώτερον Ἀνακρέοντα, καὶ ὅστις ἀναντιρρήτως μετὰ τοῦ Σολομοῦ ἐστὶν εἰς τῶν πρώτων λυρικῶν ποιητῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ἡ μετάφρασις αὕτη ἐξεδόθη ἀνωνόμως τὸ 1831 ἐν Στρασβούργῳ εἰς 32ον.

Μετὰ τὴν πρώτην ταύτην δημοσίευσιν ὁ κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ μετέφρασεν ἑλληνιστὶ τὰς ἰδέας τοῦ Βωβενάργ (Vauvenargues) ἃς ὁ-

μως οὐκ ἐξέδοτο. Ἐνῶ δὲ οἱ λοιποὶ λόγιοι διήρχοντο μόνον ὡς εἰπεῖν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὅπως ἐπιδουλοῦσιν εἰς τινὰ ἄλλην ἐπιστήμην ὁ κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ προσεκολλᾶτο εἰς ταύτην ὅλως ἰδιαζόντως καὶ μετὰ λατρείας. Ἀνέγνω πάντας τοὺς ἑλληνας κλασσικοὺς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ, εἰτα δὲ τοὺς βυζαντινοὺς συγγραφεῖς ἐπιβάλλων ἑαυτῷ, ὡς ὁ ἴδιος ἔλεγε, τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ παρίδῃ οὐδὲ γραμμὴν ἐντυπον εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀνερχόμενος εἰτα τῶν χρόνων τὸ ῥεῦμα ἐμελέτησεν, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν κκ. Κ. Λενορμὰν καὶ Δετρὼνν (*Ch. Lenormant et Letronne*) ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Αἰγύπτου τὰς πηγὰς καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ ἐκείνου ὃν ἡ Ἑλλὰς ἤγαγεν εἰς τὰ ἀπώτατα ὄριά του. Βεβουθισμένος εἰς τὰς σοβαρὰς αὐτὰς μελέτας καὶ ἀναγνώσεις, ἐλάχιστα ἐδημοσίευσεν κατὰ μίαν δεκατηρίδα προαλειφόμενος εἰς μεγάλα ἔργα· ἄλλως τε δὲ ἀνωμαλόγει ὅτι ἐλάχιστον εἶχε τὸν πρὸς τὴν τυπογραφικὴν μελάνην ἔρωτα.

Ἀείποτε δὲ πιττὸς διατελὼν εἰς τὰς τῆς νεοἑλληνικῆς μελέτας του καὶ διακαῶς θέλων ὅπως καταστῇ ὠφέλιμος τῷ μικρῷ κράτει τῷ ἄρτι ἀνακτήσαντι τὴν ἐλευθερίαν του, μετέφρασεν εἰς τὴν νεοἑλληνικὴν μετὰ τοῦ φίλου του κ. Δεέκ καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς ἓν βιβλίον εἰς 8ον τὸ σύγγραμμα τοῦ Σιλβίου Πελλίκου ἐπιγραφόμενον « τὰ Καθήκοντα τῶν ἀνθρώπων » ἐπιθυμῶν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ Ἐθνους μόρφωσιν διὰ τοῦ παραδείγματος τῶν ἀρχῶν τῆς ἀρετῆς ἣν ἐκλεκτὴ καρδία διετήρησεν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐκ ξενικῆς δυναστεύσεως δυσπραγιῶν (1). Ταῦτοχρόνως δ' ἐχορήγει πληθὺν ἄρθρων εἰς τὴν *Ἐγκυκλοπαιδείαν τῶν Μεμορφωμένων* καὶ ἰδίως ἄρθρον φέρον τίτλον « Σημειώσεις ἐπὶ τῆς νεοἑλληνικῆς γλώσσης τε καὶ φιλολογίας. » καὶ δεδημοσιευμένον ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τοῦ II' τόμου (1837 44 σελίδες εἰς 8ον εἰς δύο στήλας) καὶ ἕτερον ἐπὶ τῶν *Γεωγ. λόγων*

(1) λ. εἰς) *L. Heuzey*. — Σημειώσεις περὶ τοῦ κ. Δεέκ.

εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ 1Α' τόμου (1840) (15 σελίδες εἰς 8ον εἰς δύο στήλας (1).

Κατὰ τὸ 1841 ἡ Ἀκαδημία τῶν ἐπιγραφῶν ἔθετο ὡς θέμα συναγωνισμοῦ τὸ ἐξῆς ζήτημα.

« Ἱστορία τῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ Σικελίᾳ ἀποικιῶν πολιτικὴ σπουδαιότης αὐτῶν ἀναζητήσις τῶν λόγων τῆς εὐτυχοῦς ἀναπτύξεώς των, καὶ ὡς οἶόν τε ὁρισμὸς τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν δυνάμεων αὐτῶν, τοῦ εἴδους τοῦ πολιτεύματος, τῆς ἠθικῆς καὶ βιομηχανικῆς καταστάσεώς των, ὡς καὶ τῶν προόδων αὐτῶν εἰς τὰς ἐπιστήμας, τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας μέχρι τῆς ἐκπτώσεως τῆς νήσου εἰς ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν ».

Ὁ κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ παρουσίασε πόνημα ἐκτεταμένον ὅπερ ἐστέφθη ἐν ἔτει 1842 καὶ ἐδημοσιεύθη δι' ἀδείας τοῦ βασιλέως εἰς τὸ βασιλικὸν τυπογραφεῖον τὸ 1845 (εἰς μέγας τόμος εἰς 8ον ἐκ σελίδων 600 μετὰ πινάκων) ὑπὸ τὸν τίτλον *Ἐρευναι ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν ἐν Σικελίᾳ ἀποικιῶν*. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐδραίωσε τὴν ἐπιστημονικὴν φήμην τοῦ συγγραφέως διὰ τὴν ἐν αὐτῷ εὐρύτητα τῶν γνώσεων, τὸ ἀσφαλὲς τῆς πολυμαθείας καὶ τὸ σοφὸν τῆς κριτικῆς· ἡ πρώτη δ' αὖτη καὶ δικαία ἐπιτυχία παρώτρυνεν αὐτὸν νὰ συναγωνισθῇ καὶ δεύτερον τὸ 1846.

Τὸ θέμα τοῦ διαγωνίσματος ἦν διάφορον καὶ ἀρμόζον πρὸς ἄλλας τοῦ κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ σπουδὰς· ἦν δὲ τοῦτο « *Κριτικὴ ἐξέτα-*

σις τῆς διαδοχῆς τῶν αἰγυπτίων δυναστειῶν κατὰ τὰ ἱστορικὰ κείμενα καὶ τὰ ἐθνικὰ μνημεῖα. »

Τὸ πόνημα τοῦ κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ ἔτυχεν μὲν τοῦ πρώτου ἐπαίνου, ἀλλ' ἡ Ἀκαδημία ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν ὥπως ἐκτυπωθῇ τοῦτο συγχρόνως μετὰ τοῦ πρὸς δ' ἀπένειμε τὸ βραβεῖον πονήματος. Ὁ συγγραφεὺς ἐξετύπωσεν ἐν ἔτει 1850 εἰς τὸ τυπογραφεῖον τοῦ κ. Διδώτου (1 τομ. εἰς 8ον μετὰ τριῶν πινάκων) τὸ πρῶτον μόνον μέρος, ἀγγέλλων ὡς προσεχῇ τὴν ἐκδοσιν τοῦ δευτέρου ἐν ᾧ ἐσκόπει συζητῆσαι, δυναστείαν πρὸς δυναστείαν, βασιλείαν πρὸς βασιλείαν, τὰ ἀρχαῖα κείμενα, τὰς ἐπιγραφὰς καὶ τὰ προσφάτως ἀνακαλυφθέντα μνημεῖα. Τὸ δεύτερον τοῦτο μέρος οὐδόλως ἐδημοσιεύθη.

Τὰ διάφορα ταῦτα ἔργα προσεῖλκυσαν ἐπὶ τοῦ συγγραφέως αὐτῶν τὴν προσοχὴν τῆς ἀκαδημίας, δι' ἧς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λετρώων ἐν ἔτει 1848 ἡ Ἀκαδημία, θέλουσα ν' ἀναπληρώσῃ τὸν ἑξοχὸν αὐτὸν παλαιογράφον, ἐπεφόρτισε τὸν κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ ἐν' ἐξακολουθήσῃ τὴν ὑπὸ τοῦ περιωνύμου σοφοῦ προπαρεσκευασμένῃ δημοσίευσιν τῶν ἑλληνικῶν παπύρων τῆς Αἰγύπτου· ὁ κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ ἀφωσιώθη ὁλόκληρος εἰς τὸ νέον τοῦτο ἔργον, ἀλλὰ δυσπιστῶν πάντοτε πρὸς τὰς γνώσεις καὶ τὴν ἐπιστήμην του, τοσοῦτον εὐρεῖν ἄλλως τε καὶ ἀσφαλῆ, παρεκάλεσε τὸν φίλον του κ. Ἐκζερ νὰ συνεργασθῇ μετ' αὐτοῦ καὶ οὕτω ἐπερξίωσεν τὴν ὥραίαν καὶ περίεργον αὐτὴν ἐκδοσιν.

Ἡ μελέτη τῶν παπύρων αὐτῶν καὶ ἡ εἰδησις τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ κ. Μαριέτ τῷ ἐγέννησαν τὴν ιδέαν νὰ γράψῃ *Μονογραφίαν τοῦ Σεραπείου τῆς Μέμφιδος κατὰ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, καταχωρισθεῖσαν εἰς τὸν β' τόμον τῆς Συλλογῆς τῶν ἐκθέσεων τῶν ξένων λογίων* εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιγραφῶν.

Συνεργασία τοσοῦτον ἐπιμελῆς, ἔργα τοσοῦτον σπουδαιὰ καὶ συνεχῆ, ὑπεδείκνυσαν εὐλόγως αὐτὸν εἰς τὰς ψήφους τῶν μελῶν τοῦ Πανακαδημίου, καὶ οὕτω τὴν 10 Δε-

(1) Ἐπειδὴ τὰ ἐν τῇ ἐγκυκλοπαίδειᾳ τῶν μεμορφωμένων δὲν ἦσαν ἐνυπόγραφα, θέλομεν ρανῆ, ἐλπίζομεν, εὐάρεστοι τοῖς ἀναγνώσταις διδόντες συνοπτικὸν ἑλεγχον τῶν ἀφορώντων τὴν Ἑλλάδα ἄρθρων τῶν συγγραφέων ὑπὸ τοῦ Κυρίου Βρυνὲ δὲ Πρέλ καὶ ἄτινα εἰσὶ τὰ ἐξῆς:

Βουδουλῖνα, — Βούζαρης, — Καλόγηρος, — Καπιταναῖι, — Ὅρη Χειμάρης, — Χίος, — Φανάριον, — Φαναριῶται, — Γερμανὸς, Μητροπολίτης Πατρῶν, — Γούρας, — Γλώσσα καὶ φιλολογία νεο-ελληνικαί, — Γρηγόριος, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, — Ἑταιρία, — Ὁσποδάρης, — Ὑδρα, — Ὑψηλάντης, — Ἰωάννινα, — Κανάρης, — Καποδίστριας, — Κωλέττης, — Κολοκοτρώνης, — Μάχη, — Μυρομιχάλης, — Μορέας.

κεμβρίου 1852 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν ἀντικαθιστῶν τὸν βαρῶνον Βαλκεναέρ (*Walckenaër*)

Ἄλλ' ἡ τιμὴ ἢ κάλλιον ἢ ἀμοιβὴ αὕτη μακρὰν τοῦ μετριάσαι τὸν ζῆλον του παρώτρυνε μᾶλλον αὐτόν. Ἐν ἔτει 1853, ἐκτὸς τῆς δημοσιεύσεως τῆς *Ἱστορίας τοῦ Μιχαήλ Ἀτταλιώτου* ἐκδοθείσης ἐν τῇ βυζαντικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βόννης (1), ἐδημοσίευσεν μονογραφίαν περὶ τοῦ ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ Λούβρου ἐλλληνικοῦ παπύρου περιέχοντος πραγματείαν περὶ τῆς σφαίρας καὶ περὶ τοῦ τριγωνικοῦ ζώδιακοῦ τῆς Δευδερά (ἐν Παρισίῳ, εἰς 4ον)· τὴν μονογραφίαν ταύτην ἐπηκολούθησεν ἐν ἔτει 1856 μελέτη τῶν τάφων τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως (ἐν Παρισίῳ, εἰς 4ον).

Ἡ μονογραφία αὕτη ἦν ἀπόσπασμα ἔργου ἐφ' οὗ ἐπὶ πολλὸν κατεγίνετο χρόνον ὁ κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ, ὅστις εἶχεν ἐπιφορτισθῇ ὑπὸ τοῦ κ. Φερμίνου Διδώτου, ἐπιχειρήσαντος μεγάλην ἐκδοσιν συγγράμματος φέροντος ἐπιγραφὴν *Εἰκοτογραφικὸν Σύμπαν*, *Ἱστορία καὶ περιγραφὴ ὁλῶν τῶν ἐθνῶν* κτλ., νὰ συγγράψῃ τὴν *Ἱστορίαν* τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς κατακτιήσεως ἄχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, ἥτις ἐστὶν ἐκ τῶν ἥκιστα γνωστῶν καὶ κατάλληλος ὅπως προκαλέσῃ πνεῦμα ὀξὺ καὶ ἐρευνητικὸν ὡς τὸ τοῦ κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ. Ἐφ' ᾧ ἤρξατο ἐκ νέου ἀναγινώσκων καὶ σημειῶν πάντας τοὺς ἑλληνικὰς συγγραφὰς τῆς παρακμῆς, τοὺς βυζαντινοὺς, καὶ συνέγραψε τὸ πρῶτον μέρος τῆς περιέχου αὐτῆς ἱστορίας τῆς τοσοῦτον ἀγνώστου, ἧς ἵδρυσε, μετὰ τὰ συγγράμματα τοῦ Λεβὼ καὶ Γίββωνος (*Lebeau et de Gibbon*) ἐν τῶν μᾶλλον σπουδαίων μνημείων. Ἦδη ὅμως ἀπ' ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἡ ὑγεία του, ἅγαν πάντοτε ἀσθενὴς καὶ λεπτή, ἠλλοιώθη ὑπὸ τῶν μεγάλων ἔργων εἰς ᾧ εἶχεν οὗτος ἐνασχοληθῇ. Εἶδος κοπώσεως κατε-

λάμβανεν αὐτὸν ἅμα ὡς τὸ πνεῦμά του δὲν ὑπερερεθίζετο ὑπὸ τινος νέας δυσχερείας, ἡ δὲν εὗρισκε τὸ θέλητρον μελλουσῶν ἀνακαλύψεων εἰς στάδιον μήπω πρὸ αὐτοῦ ἀνερευνηθέν. Πλήρης ζέσεως ὁσάκις προῦκειτο νὰ ἐπανορθώῃ ἄγνωστον τινα ἱστορίαν ἢ παραμορφωμένην τινα ἐπιγραφὴν, δὲν ἠθάνετο πλέον τὸ θάρρος νὰ γράψῃ ἱστορίαν ἧς ἄφθονα ἦσαν τὰ τεκμήρια. Τοῦ εὐρυτάτου τούτου θέματος, οὕτινος τὴν πραγματείαν ἀνέλαβεν, ἔγραψε μόνον τὸ πρῶτον μέρος, τὸ μᾶλλον δυσχερὲς καὶ ἐπίμοχθον, ὡς ἐπραττε πάντοτε, καὶ διέκοψε αὐτὸ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ τοῦ Β. ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπανασκευάσας ἱστορίαν τῶν μᾶλλον σοφῶν καὶ περιέργων ἐπὶ τῆς σκοτεινῆς αὐτῆς ἐποχῆς τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς δηλονότι κατακτιήσεως μέχρι τῆς Τουρκικῆς (ἐν Παρισίῳ, 1860 εἰς 8ον ἐκ 590 σελίδων· τὸ πρῶτον μέρος περιέχει 320 σελίδας εἰς δύο στήλαις). Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ἔργου τούτου, δηλαδή ἡ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως 1452 μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἐφείλεται εἰς τὸν κάλαμον ἀρχαίου μαθητοῦ τοῦ ἀνωτάτου Διδασκαλείου (*École normale*) τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου Βλανσέ (*Alexandre Blanchet*), τελευτήσαντος πρὶν ἢ ἰδῆ περαιωθεῖσαν τὴν ἐκδοσιν αὐτοῦ.

Ἦν δὲ τὸ τελευταῖον μέγα πόνημα ὁ περ ἐδημοσίευσεν· ἀλλὰ καὶ τοι μὴ γράφων ὁ κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ οὐκ ἐπάσαστο μελετῶν τὰ περὶ Ἑλλάδος καὶ Αἰγύπτου. Ἀνεγίνωσκεν ὑπερβολικῶς καὶ, δυσπίστως ἔχων πρὸς τὴν μνήμην του ἀπέραντον οὖσαν καὶ ἀσφαλῆ, ἐπλήρου τοὺς τόμους τῆς πλουσίας τοῦ βιβλιοθήκης διὰ σημείων ἐφ' ὧν ἐνέγραφε τὰς σημειώσεις του, τὰ σχόλιά του, τὰς ἀθροίσεις ἢ τὰς κρίσεις του. Ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην ἢ τῶν βιβλίων του συλλογῇ, τοσοῦτον σπουδαία κατὰ τε τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ἐκλογὴν, ἐκτίσαστο ἀνεκτίμητον ἀξίαν.

Ἐνησχολεῖτο δὲ πάντοτε περὶ τῆς Ἑλλάδος· ὁ οἶκός του ἦν τὸ ἐντευκτήριον πάντων τῶν εἰς Παρίσιον ἐρχομένων Ἑλλήνων, οἵτινες ἦσαν βέβαιοι ὅτι ἐν αὐτῷ ἤθελον

(1) *Michaelis Attaliothae Historiae, opus a Wadimiro Bruneto de Presle, Instituti Galliae socio, inventum, descriptum correctum, recognovit Emmancet Bek.*

εὐρεῖ δεξιῶσιν λίαν φιλόφρονα καὶ ἔρεισμα λίαν ἀσφαλές. Ἦτον οὕτως εἰπεῖν ὕπατος τῆς δημοκρατίας τῶν Ἑλληνικῶν γραμματίων, καὶ ἐνθυμούμεθα ὅτι συνηντήσαμεν ποτε εἰς γείτονα ὁδὸν τῆς τῶν Σαιν πέρ, ἐν ἧ κατώκει ὁ σοφὸς ἡμῶν φίλος, πρεσβύτην Ἑλληνα ἄρτι εἰς Παρίσιον ἀφιχθέντα, καὶ ὅστις, οὐδὲ λέξιν εἰδὼς τῆς Γαλλικῆς, ἐπανελάμβανε τοῖς διερχομένοις τὸ ὄνομα τοῦ *Bruno* δὲ *Prél*, παρ' ᾧ φυσικώτατα μετέβαινε.

Μετ' ὀλίγον ἡδυνήθη νὰ καταστῇ ταῖς εἰς Γαλλίαν μεταβαίνουσιν Ἑλληνικαὺς μείζωνος ὠφελείας πάροχος ἢ τῆς τοῦ χορηγεῖν αὐτοῖς τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ εὐρίσκειν ἐν μέσῳ Παρισίῳ ἄνδρα λαλοῦντα καὶ γράφοντα τὴν γλῶσσαν αὐτῶν καθαρώτερον ἢ ἐν Ἀθήναις αὐταῖς, καὶ ὅστις ἦν συνδρομητὴς τῶν περιοδικῶν τῶν, ἀνεγίνωσκε τὰς ἐφημερίδας τῶν, καὶ ἦν ἐνήμερος τῶν συμβαινόντων εἰς τε τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας, καὶ μετέδιδεν αὐτοῖς εἰδήσεις ἀφορώσας τὸ ἴδιον αὐτῶν ἔθνος, ὥς ἐνίοτε ἡγνόουν διότι χωρὶς ποτε νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἑλλάδα, ἐγίνωσκεν αὐτὴν διὰ τῶν σπουδῶν του καὶ τῶν βιβλίων καλλιον αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων. Ἐγίνωσκε τὰ ὀνόματα τῶν Ἀθηναϊκῶν ὁδῶν καλλίτερον τῶν ὀνομάτων τῶν Παρισινῶν ὁδῶν, καὶ διεσκέδαζε περιφέρων τοὺς Ἑλληνας ἐν τῷ τόπῳ τῶν τέλος ἐβόηθει αὐτοὺς εἰς τὴν μαντείαν γρίφων καὶ συλλαβογρίφων καὶ ἄλλων ἑλληνικῶν παιγνίων εὐρισκομένων ἐνίοτε εἰς τὴν τελευταίαν σελίδα τῶν ἐφημερίδων αὐτῶν.

Ἐν ἔτει 1864 ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν ὁ κ. Χαζ, ὁ σοφὸς ἑλληνιστὴς ὅστις εἶχεν ἀναλάβει τὴν τακτοποίησιν τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων ἅτινα εἶχον φέρεῖ εἰς τὴν Ἑθνικὴν ἡμῶν Βιβλιοθήκην αἱ νίκαι τῆς πρώτης αὐτοκρατορίας. Ἀπὸ τοῦ 1816 ὁ κ. Χαζ εἶχε διορισθῇ καθηγητὴς τῆς νεοελληνικῆς εἰς τὴν Σχολὴν τῶν λαλουμένων ἀνατολικῶν γλωσσῶν, ἧς ὑπῆρξε διευθυντὴς ἀπὸ τοῦ 1846 μέχρι τοῦ θανάτου του. Οὐ μακρὸς παρήλθε χρόνος ὅπως εὐρεθῇ ὁ τούτου διάδοχος, διότι πρὸ πολλοῦ ἐφέρετο ἀνά

πάντων τὸ στόμα τὸ ὄνομα τοῦ κ. Βρυνὲ δὲ *Prél* ἡ πολυμαθεία του ἐπέβαλλεν αὐτὸν, φυσικῶς δ' ὑπεδεικνύετο ὡς ὁ ἀντικαταστάτης ἐκείνου θν ὁ θάνατος εἶχεν ἀναρπάσει. Καί τοι ἡ ἀτομικὴ του περιουσία τῷ ἐπέτρεπεν ἀνάπαυσιν, ἧς ἡ κλονισθεῖσα ὑγεία του ἐδεῖτο, οὐχ ἥττον ἐδέχθη τὰ οὐχὶ περιβλεπτα καθήκοντα καθηγητοῦ διαβλέπων ἐν τῇ θέσει ταύτῃ τὰς ὑπηρεσίας ὥς ἡδύνατο νὰ παράσχῃ εἰς τε τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς Ἑλληνας, καὶ τὸ ἀγαθὸν οὐτινος ἡδύνατο νὰ γείνῃ πρόξενος εἰς τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν.

Ἐπιτραπέϊτω ἡμῖν νὰ δώσωμεν ἐνταῦθα πληροφορίας τινὰς περὶ τῆς Σχολῆς αὐτῆς τῶν λαλουμένων ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἧτις τοσοῦτον καθεῖξε μέρος εἰς τὸν βίον τοῦ φίλου ἡμῶν καὶ ἧτις ἐπλήρωσε τοσοῦτον τὰ τελευταῖα τοῦ βίου του δέκα ἔτη. Οὐκ ἔσται πάντῃ ἀνεφελὲς ἡ παρατήρησις ὅτι ἡ Γαλλία λαμβάνουσα, ὡς εἰς τόσα ἄλλα ἐπωφελῆ, τὴν πρωτοβουλίαν, πρώτη μεταξὺ τῶν ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης ἀνεγνώρισε τὴν δυνάμεν νὰ προκύψῃ ἐκ τῆς ἰδρύσεως Σχολῆς τῶν λαλουμένων ἀνατολικῶν γλωσσῶν ὠφέλειαν, ἰδρύσεως ἣν τάχιστα ἐμιμήθησαν εἰς Αὐστρίαν, ἐν Βιέννῃ, εἰς Ῥωσσίαν ἐν Κιζάν, εἰς Ἰταλίαν καὶ εἰς Ἀγγλίαν.

Ἡ εἰδικὴ Σχολὴ τῶν λαλουμένων ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἰδρύθη ἐν ἔτει 1795 συνεπεία ἐκθέσεως τοῦ Λακανάλ. Ὁ Λακανάλ ἔλεγεν εἰς τὴν Σύμβασιν ὅτι ἡ ἰδρυσις ταύτης Σχολῆς ἦν ὠφελείας ἀνεγνώρισμα διὰ τε τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν ἐμπορίαν, καὶ ἡ φράσις αὐτῇ, ἐγγεγραμμένη εἰς τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ διατάγματος τῆς 10 βλασταίου ἔτους Γ ἀναγινώσκεται ἀπὸ τριῶν τετάρτων τοῦ αἰῶνος εἰς τὴν κεφαλίδαν τῶν προγραμμάτων τῆς. Ὁ Λακανάλ προσέθετεν ὅτι ἡ ἀπόρριψις τοῦ νομοσχεδίου τοῦ ἔσται προσβολὴ κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος ἧτις ὡς καθήκον θεωρεῖ ν' ἀναθέσῃ τὰς τύχας τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους μάλλον εἰς τὴν σύμεισιν τῶν διαπραγματεύσεων ἢ εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ ξίφους. Αἱ παραδόσεις κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν περιελάμ-

θανον πέντε μόνον γλώσσας: τὴν τε φιλολογικὴν καὶ χυδαίαν ἀραβικὴν, τὴν περσικὴν, τὴν μαλαϊκὴν, τὴν τουρκικὴν καὶ τὴν ταρταρικὴν τῆς Κριμαίας. Ὁ τῆς ἀραβικῆς καθηγητὴς ἦν ὁ σοφὸς Σιλβέστρος δὲ Σασὺ, ὅστις διετέλεσεν ὁ πρῶτος Διευθυντὴς τῆς Σχολῆς ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1838 (ἦν δὲ τότε ἐγδοηκοντούτης) καὶ οὖν οἱ περὶ τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας σοφοὶ προθύμως ἀνεγνώριζον ὡς διδάσκαλόν των. Αἱ παραδόσεις ἐγίνοντο τότε ἐν τινι αἰθούσῃ τῆς ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, διότι οἱ καθηγηταί, ὄντες ἐνταύτῳ καὶ φύλακες τῶν χειρογράφων, παρέδιδον τὰ μαθήματα αὐτῶν ἐν αὐτῇ τῇ αἰθούσῃ ἐν ᾗ εὕρισκοντο τὰ εἰς τὴν φύλαξιν αὐτῶν ἐμπειπιστευμένα χειρόγραφα. Ὅτε δὲ οἱ μαθηταί, κατ' ἀρχὰς εὐάριθμοι, ἐγένοντο πολυάριθμοι, ἡ αἴθουσα τῆς ἀρχαιολογίας ἐγένετο ἡ αἴθουσα τῶν παραδόσεων τῆς Σχολῆς.

Ἐν ἀρχῇ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα δὲν συγκατελέγετο μεταξὺ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν. Ὁ πρῶτος ἀποπειραθεὶς νὰ καταστήσῃ ταύτην ἰδιαιτέραν παράδοσιν ὑπῆρξεν ὁ δ' Ἄνς δὲ Βιλλουαζὼν (*d' Ans de Villoisson*), ὅστις παρέδωκεν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ μαθήματα ἀρχαίας καὶ νεωτέρας ἑλληνικῆς. Ὁ δ' Ἄνς δὲ Βιλλουαζὼν (οὗτινος ὁ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρὲλ ἐτύγχανε συγγενῆς) εἶχε συνοδεύσει τὸν κ. Σουαζέλ-Γκουφιέ (*Choiseul-Gouffier*) εἰς τὸ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ταξείδιόν του καὶ ἰδίως ἐν Ἑλλάδι· ἐσπούδασε τὴν γλῶσσαν τοῦ τόπου τούτου· ἐγίνωσκεν ἐντελῶς τὴν φιλολογίαν, καὶ κατὰ τὸ ταξείδιόν του αὐτὸ ἠδυνήθη νὰ νοήσῃ ὁ ἴδιος ἡλικίᾳ ζωτικότης, πατριωτισμὸς καὶ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρως ἐνυπῆρχον εἰς τὸν μικρὸν αὐτὸν λαόν. Ἐπανελθὼν ἐν Παρισίῳ συνεδέθη μεθ' ὅλων τῶν ἐν Γαλλίᾳ προσφύγων Ἑλλήνων καὶ ἰδίᾳ μετὰ τοῦ Κοραῆ μεθ' οὗ διετήρησεν ἀρκετὰ ἐκτεταμένην ἐπιστημονικὴν ἀλληλογραφίαν, ἐν ᾗ ὅμως οὐ πάνυ ἐφείδετο τῆς ἐξ ἀσθενείας ἀνησυχίου ὑπεραισθητικότητος τοῦ ἀνταποκριτοῦ του. Μετὰ τὴν εἰς Παρίσιον ἐπάνοδόν του ὁ δ' Ἄνς δὲ Βιλλουαζὼν, ὅστις ἦν σφόδρα πένης, ἠνέωξε πε-

ρὶ τὸ 1795, ἵνα προσπορισθῇ ἐπαύξεισιν εἰσοδήματος, μάθημα ἑλληνικῆς ἀντὶ εἰσοσιτεσσάρων φράγκων κατὰ μῆνα· ἀλλὰ κατὰ τοὺς καταστρεπτικοὺς ἐκείνους χρόνους ἡ ἀρχαία φιλολογία εἶχε περιπέσει εἰς ἐντελῇ σχεδὸν λήθην. Δύναται τις ὅμως ν' ἀναφέρῃ τὰ ὀνόματα τῶν ἀποτελεσάντων τὸ εὐάριθμον ἀκριατήριον τοῦ πρώτου τῆς Εὐρώπης ἑλληνιστοῦ μαθητῶν (1), ἦσαν δ' οὗτοι οἱ Κ. Κ. Κοδρικᾶς, Σεγκιὲ δὲ Σαὶν-Βρισσὼν, Χάζ, Ἰούλιος Δαυίδ, Λεπάζ, Καζιμίρ Ροστάν, Στέφανος Κατρμέρ, παρ' οὗ ἐρανίζομεθα τὰς πληροφορίες ταύτας, καὶ δύνω Δανοὶ, οἱ Κ. Κ. Θορλάκιος καὶ Μύλλερ. Ὁ Βιλλουαζὼν ἐξήγει τὰς ᾠδὰς τοῦ Πινδάρου, ἐκάστη δὲ τῶν παραδόσεων αὐτοῦ ἦν ἐγγραφός, ἀλλ' ὀλίγιστον διήρκεσαν καὶ ὁ Βιλλουαζὼν ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὰ μαθήματά του.

Ἡ κυβέρνησις ἱδρυσεν ἀκολούθως δι' αὐτὸν προσωρινὴν ἑδραν τῆς νεοελληνικῆς εἰς τὴν Σχολὴν τῶν λαλουμένων ἀνατολικῶν γλωσσῶν. Κατὰ τὸ μάθημα αὐτὸ ὁ Βιλλουαζὼν οὐ μόνον ἐξήγει τὰ εἰς τὴν νεοελληνικὴν γεγραμμένα ἔργα καὶ ἰδίως τὴν μετάφρασιν τῶν παραμυθίων τῆς Χαλιδᾶς, ἀλλ' ἐδίδεν ἐνταύτῳ τοῖς ὁμιληταῖς του μαθήματα ἑλληνικῆς παλαιογραφίας. Συναισθανόμενος δὲ τὴν σπουδαιότητα τῆς μελέτης καὶ τῆς διδασκαλίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φοβούμενος μὴ, ἕνεκα τοῦ προσωρινοῦ τῆς ἑδρας του, ἐγκαταλειφθῇ αὕτη, ἔγραψε τῷ Φουρκρουᾷ, τότε ὑπουργῷ, ἐπιστολὴν ἣν προθύμως καταχωρίζομεν ἐνταῦθα κατὰ τὸ εἰς χεῖρας ἡμῶν πρωτότυπον διότι ἐκ τῶν σπουδαιωτάτων ἐστὶ καὶ οὐδέποτε, καθόσον ἡμεῖς γινώσκομεν, εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ἔχουσα ἐπὶ λέξει οὕτως.

« Πολίτα σύμβουλε τοῦ Κράτους,

« Σύγγνωτε τὴν ἐλευθερίαν ἣν λαμβάνω

(1) Στεφάνου Κατρμέρ. Σημειώσεις εἰς τὸν δ' Ἄνς δὲ Βιλλουαζὼν.—Σεβόμεθα τὰς ἐκφράσεις αὐτὰς τοῦ Κ. Στ. Κατρμέρ, χωρὶς νὰ λησμονήσωμεν ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἔζων οἱ ἑλληνισταὶ Οὐόλφ, Χάιν, Οὐίτενδσχα κτλ.

ἀπευθύνων ὑμῖν ὥδε συνημμένην τὴν εἰδοποίησιν τοῦ τῆς χυδαίας ἐλληνικῆς μαθήματος μου.

«Θίλετε ἰδεῖ, πολίτα σύμβουλε τοῦ Κράτους, ὅτι ἐξηγήσω τὸ προοίμιον τῆς νέας εἰς τὴν χυδαίαν ἐλληνικὴν μεταφράσεως τῆς ἐξαιρέτου ὑμετέρας τῶν *Χυμῶν Φιλοσοφίας*. Ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀνθιμος Γαζής, ἀρτι ἐξέδοτο ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας, τὴν μετάφρασιν ταύτην γρῆφεισαν ὑπὸ Θεοδώρου Μανασῆ Ἡλιάδου, νέου Ἑλλήνου ἐκ μαρμαροῦ ἀποβιώσαντος τὸ παρελθὸν ἔτος. Ἐτερος Ἑλλήν, Μανουὴλ Σαρχῆς, ἐκ Τενέδου, ἐδημοσίευσεν πρὸ ἐνὸς ἔτους *Πραγματείας περὶ ὀργανισμοῦ* εἰς τὴν νεοελληνικὴν, ἐν ᾗ ἀναφέρει εἰς ἐκάστην σελίδα τὰ ἀθάνατα ὑμῶν ἔργα, ἅτινα οὕτω γενήσονται κλασικὰ ἐν Ἀθήναις, ὥς ἐν Παρισίῳ, καὶ ὀδηγήσουσιν ἐκ νέου τὰ φῶτα καὶ τὰς γνώσεις ἐν Ἑλλάδι, τῇ ἀρχαίᾳ τῶν ἐπιστημῶν κοιτίδι. Βλέπετε, πολίτα Σύμβουλε τῆς Ἑπικρατείας, ὅτι ἐὰν οἱ Ἕλληνες δὲν γνωρίζωσι νὰ συγγράψωσι καλὰ βιβλία, γινώσκουσι τοῦλάχιστον τὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν καὶ εὐτυχῇ ποιοῦσιν ἐκλογὴν αὐτῶν.

«Δίκαιον εἶναι ὁ διδάσκων τὴν γλῶσσάν των νὰ λαμβάνῃ, ἔστω καὶ προσωρινῶς, τὸ ἥμισυ τῆς μισθοδοσίας ἧς ἀπολαμβάνουσιν οἱ νέοι συνάδελφοί του ἐν τῇ αὐτῇ Σχολῇ τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης. Τολμῶ νὰ συστήσω ἑμαυτὸν εἰς τὴν ἐξακολουθήσιν τῆς πρὸς με ὑμετέρας καλοσύνης, ἥν εἰς ἄκρον συναισθάνομαι καὶ ἥτις ἐστὶ μοι ἡ μόνη ἐλπίς καὶ καταφυγή.

«Ἐν ἔτει 1722 τὸ Πανεπιστήμιον τῆς μικρῆς πόλεως Βάλης προσήνεγκε τῷ Καπεροννιῇ ἔδραν ἐκτάκτου καθηγητοῦ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης μετ' ἀξίας λόγου μισθοδοσίας καὶ ἄλλων μεγάλων ὠφελημάτων. Δὲν δύναμαι νὰ ἐλπίσω τὴν ἐπιτυχίαν, ἐν τῇ πατρίδι μου, ἔδρας τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας ἐλληνικῆς ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας, ὅπερ οὕτως σπουδαῖον οὕτως πολυδάπανον ἔσται, ἀφοῦ τότε καταργηθῇσεται ἢ εἰς τὴν ἐθνικὴν βιβλιοθήκην ἔδρα μου;

«Υγεία, ζωὴ καὶ αἰωνία εὐγνωμοσύνη καὶ βαθὺ σέβας.

Δ' Ἄρς δὲ Βιλλουαζών,
τοῦ Πανακαδημίου τῆς Γαλλίας, 3 χιονώδους ἔτος ια'.

Ὁ Φουρκουὰ εἰσήκουσε τὴν αἴτησιν τοῦ δὲ Βιλλουαζών· ἡ ἔδρα τῆς νεωτέρας ἐλληνικῆς μετεφέρθη εἰς τὸ Κολλέγιον τῆς Γαλλίας ὑπὸ τὸν τίτλον ἔδρας τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας ἐλληνικῆς γλώσσης· ἀλλ' ὁ σοφὸς καθηγητὴς ἀπέθανε πρὶν δυνῆσθαι νὰ λάβῃ κατοχὴν αὐτῆς, τὴν 26 Ἀπριλίου 1805, μόλις πέντε καὶ πενήκοντα ἔτων, ἡ δ' ἔδρα του κατηργήθη μετὰ τὸν θάνατόν του, μόλις δὲ μετὰ ἑνδεκα ἔτη, τὸ 1816, ὁ κ. Χάζ, μαθητὴς τοῦ Βιλλουαζών, ἔτυχεν τῆς ἀδείας νὰ παραδίδῃ εἰς τὴν Σχολὴν τῶν λαλουμένων ἀνατολικῶν γλωσσῶν τῆς νεωτέρας ἐλληνικῆς μάθημα, ὅπερ ὀριστικῶς εἰσῆχθη τὸ 1819 καὶ ὃ προσετέθη ἀκολουθῶς καὶ ἕτερον ἐλληνικῆς παλαιογραφίας. Ὁ Κ. Χάζ παρέδιδε τὸ μάθημα τοῦτο ἐπὶ σχεδὸν πενήκοντα ἔτη μέχρι τῆς τελευτῆς του ἐν ἔτει 1864.

Διαδεχθεὶς τοῦτον ὁ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ κατήρξατο τῶν παραδόσεων του κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1855 διὰ λόγου θέμα ἔχοντος τὸν Κ. Χάζ καὶ τοὺς σοφοὺς πρόσφυγας Ἕλληνας ἐν Παρισίῳ ἐπὶ τῆς πρώτης αὐτοκρατορίας καὶ τῆς παλινορθώσεως, ὅστις κατεχωρίσθη ἐν τῇ Ἐπιθεωρήσει τῶν φιλολογικῶν μαθημάτων (1)· ἡ Σχολὴ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἦν τότε ἐγκατεστημένη ἐν τῇ ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ, εἰς τὴν αἵθουσάν τῆς Ἀρχαιολογίας, μετ' ὀλίγον δὲ μετηνέχθη εἰς τὸ Κολλέγιον τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ διαμερίσματι τῷ ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ Κ. Στανισλάου Ἰουλιανοῦ ἀφεθέντι κενῷ· ἀλλ' ὀλίγον παρέμεινεν ἐκεῖ πρὸ τῆς ὀριστικῆς ἐγκαταστάσεώς της ἐν τῷ δι' αὐτὴν προωρισμένῳ κατὰ τὴν ὁδὸν Λίλης ἀριθ. 2 μεγάρῳ.

Ὁ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ καθιέρωσεν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς νεωτέρας ἐλληνικῆς γλώσ-

(1) Ἀριθ. τῆς 15 Ἀπριλίου 1865, σελ. 317.

σης τὰ τελευταῖα τοῦ βίου του δέκα ἔτη, καὶ τοὶ δὲ ὑγείας εἰς ἄκρον ἐπισφαλοῦς, οὐδὲν ἦττον διεκρίνετο διὰ τὴν μεγίστην αὐτοῦ ἀκρίβειαν καὶ πολλάκις ἐγκατελείμπανε τὴν κλίνην ὅπως μεταβῇ εἰς τὴν παράδοσιν. Πεισμένος δὲ περὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς καθωμιλημένης ἑλληνικῆς διὰ τοὺς προωρισμένους διὰ τὴν ἐμπορίαν ἢ τὸ Προξενικὸν στάδιον νέους, ἐπέμενεν ἰδίως εἰς τὸ πρακτικὸν μέρος αὐτῆς, ἀναγκάζων ἐκ προτιμήσεως τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ νὰ λαλῶσιν αὐτὴν κομίζων αὐτοῖς ἐφημερίδας ἢ κωμωδίας γεγραμμένας εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον, ὑποχρεῶν τέλος αὐτοὺς νὰ τῷ ἀπαντῶσιν ἑλληνιστὶ ὅσάκις τοῖς ὠμίλει εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην. Ἐπολλαπλασίαζε δ' ἐπίσης τὰ ἃ παρέδιδε μαθήματα καὶ ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἔτους οὗτινος ἔναρξιν ἐποιήσατο τὸ 1866 δι' ἐκτεταμένου καὶ μάλα ἐνδιαφέροντος λόγου περὶ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς γλώσσης, τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἐρεστῶσης καταστάσεως αὐτῆς (Ἐπιθεώρησις τῶν φιλολογικῶν μαθημάτων ἀριθ. τῆς 17 καὶ 31 Μαρτίου 1866), προέτεινε τοῖς μαθηταῖς τοῦ ἵνα παραδίδῃ αὐτοῖς τρεῖς τῆς ἐβδομάδος ἀντὶ δις ὡς ὁ κανονισμὸς ἀπῆτει. Τότε ἀφιέρου τὰ δύο κεκατονισμένα μαθήματα τῆς Τρίτης καὶ τοῦ Σαββάτου εἰς τὰς ἀσκήσεις τῆς λαλουμένης καὶ γραφομένης γλώσσης, τὴν δὲ Πέμπτην παρέδιδε πρακτικὰ μαθήματα παλαιογραφίας καὶ ἀναγνώσεως χειρογράφων. Καὶ ἔτι πρὸς, τοὺς ἀκολουθοῦντας τὰς παραδόσεις αὐτοῦ νεανί-σες εὐνοϊκότατα ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἐδέχετο πάντοτε καὶ ἔθετεν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν, μετ' ἐλευθεριότητος ἀπεριορίστου, δυναμένης ν' ἀποβῇ ἐπικινδύνου, τὴν ὥραίαν καὶ πλουσίαν αὐτοῦ βιβλιοθήκην.

Εἶχε δ' ἄλλως ἀναγγεῖλει τοῦτο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐν τῷ ἐναρκτηρίῳ λόγῳ του τοῦ 1865 ἐν ᾧ διὰ τινῶν στίχων συνώψιζε τὸν ἴδιον βίον καὶ τὰ ἔργα του.

« Ἐπὶ δεκαετίαν σχεδὸν, ἔλεγεν ἐν τῷ λόγῳ του αὐτῷ, ἀπὸ τῆς δεκαεξαετοῦς μέχρι τῆς εἰκοσιεξαετοῦς ἡλικίας μου, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐφοίτων εἰς τὰς παραδόσεις τῶν

ΚΚ. Χάζ καὶ Βουασσονάδ, εἰργάσθην μετὰ ζέσεως· πολλὰ συνέλαβον σχέδια, πολλὰ ἀντέγραψα χειρόγραφα, καὶ ἔγραψα προέμια διὰ βιβλία ἅτινα ἔμειναν ἐν τοῖς κιβωτίοις μου. Ἀκολουθῶς εἶτε ἰδίου ἁμαρτήματος ἕνεκα, εἶτε ἕνεκα τῶν περιστάσεων ἐλάχιστα ἐξετέλεσα. Αἱ μυστηριώδεις γραφαὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ τὰ προβλήματα τῆς χρονολογίας αὐτῆς εἰλκυσάν με χωρὶς ὅμως ν' ἀποτρέψωσι τὸ παράπαν τὴν προσοχὴν μου τῆς Ἑλλάδος, ἥς περιχαρὴς ἐχαιρέτιστα τὰς ταχείας προόδους. Ἦδη ἀφικόμεν ἐκ τὴν ἡλικίαν ἐκείνην καθ' ἣν ὀφείλει τις διὰ παντὸς ν' ἀποχαιρετίσῃ τὰ μακρὰ σχέδια. Καὶ ὅμως καθ' ἣν ἡμέραν ἡ τῶν ἐμῶν συναδέλφων εὐμένεια ὑπέδειξε με διάδοχον τοῦ Κ. Χάζ, κατελήφθην ὑπὸ νεανικῆς σχεδὸν ζέσεως. Τὰ ἔργα ταῦτα, ὧν ἄλλοτε ἐσχημάτισα τὸ σχέδιον, καὶ ἅτινα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκτελεστέα εἰσὶ, προσελκύουσιν ἴσως νεανικά τινα πνεύματα ἱκανὰ ὅπως πραγματοποιήσωσιν αὐτὰ. Εὐτυχῆς δὲ λογισθῆσομαι θέτων εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν ὅλην τὴν ἡδυνήθην συλλέξαι! »

Ἐν ἔτει 1866 ἡ ἀκαδημία τῶν ἐπιγραφῶν ἐξελέξατο αὐτὸν ἑαυτῆς πρόεδρον, καὶ δύναται τις ἀναγνώσαι θν ὡς τοιοῦτος ἀπήγγειλε λόγον κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπετείου δημοσίας συνελεύσεως τῆς 3 Αὐγούστου.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ὅμως ἔτος λίαν σκληρῶς ἐπλήγη ἐν ταῖς προσφιλεστέραις αὐτοῦ χυρδαῖς. Νυμφευθεὶς νέος γυναῖκα διακρινομένην διὰ τε τὴν καλλονὴν καὶ τὰ προτερήματα τοῦ νοῦς καὶ τῆς καρδίας, λίαν ἐνωρὶς ἀπώλεσε ταύτην, καὶ ἀφιέρου τὸν μένοντα χρόνον εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τριῶν του τέκνων, δύο θυγατέρων καὶ ἑνὸς υἱοῦ, ἐν ᾧ εἶχε πᾶσαν θέσει τὴν ἐλπίδα του. Ὁ νεανίας εἶχε περᾶναι τὰς σπουδὰς του, καὶ πρὸ μικροῦ εἶχεν ὑποστῆ τὰς ἀπολυτηρίους ἐξετάσεις, ὅτε ἀσθένεια τρομερὰ, ἡ φθίσις, καθ' ἥς ἅπασαι αἱ φροντίδες καὶ θεραπείαι ἐμελλον νὰ ναυαγήσωσιν, ἀνῆρπασεν αὐτὸν ὀκτωκαιδεκάετη.

Μόνη ἡ στοργὴ καὶ αἱ τρυφεραὶ περι-

ποιήσεις τῶν θυγατέρων του, ὧν ἡ πρωτότοκος ἐμελλε συζευγνυμένη μὴνᾶς τινὰς κατόπιν νὰ δώσῃ τῷ πατρὶ αὐτῆς νέους υἱοὺς ἐν τῷ γαμβρῷ καὶ τῷ ἐγγόνῳ του, ἡδυνήθησαν νὰ καταπραΰνωσι τὸ τρομερὸν κτύπημα ὅπερ κατήνεγκεν αὐτῷ ὁ ἀπροσδόκητος αὐτοῦ θάνατος, καὶ ὅπερ ἦν ὡς εἰπεῖν τὸ μέλλον ὃ δι' αὐτὸν ἐκλείετο. Τὴν πλουσίαν αὐτὴν βιβλιοθήκην ἦν ἐτέρπετο καθ' ἐκάστην αὐξάνων, τὸ τοσοῦτον σπουδαῖον ὑλικὸν ὃ ἀπαύστως συνήθροιζε, δὲν εἶχε πρὸς τίνα ἐν τῇ οἰκογενείᾳ του νὰ καταλίπη. Τότε μνήμων τῶν πρώτων αὐτοῦ σπουδῶν καὶ ἐπιθυμῶν ὅπως ἡ ὠφέλιμος τῇ Ἑλλάδι καὶ τοῖς Ἑλληνικοῖς γράμμασι καὶ μετὰ θάνατον ἔτι, συνέλαβε τὴν πρώτην ιδέαν νὰ κληροδοτήσῃ τὴν Βιβλιοθήκην του τὴν περικλείουσαν τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν εἰς τὴν Σχολὴν τῶν λαλουμένων ἀνατολικῶν γλωσσῶν.

Ἐν ἔτει 1867, ὁ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ ἔλαβε λίαν ἐνεργὸν μέρος πρὸς ἰδρυσιν τῆς πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν ἐν Γαλλίᾳ σπουδῶν ἑταιρίας τὴν ἀξίαν ἧς τινος ἐπαινέσαι οὐ τοῦ παρόντος χρόνου. Ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τῆς πρωτοβουλίας φιλελλήνων τινῶν ἐν Παρίσι, τῶν ΚΚ. Δ' Εἰχθαλ, Βελὲ, Ἐκζερ, Πατέν καὶ Βρυνὲ δὲ Πρέλ, τῇ συνδρομῇ πολλῶν μελῶν τοῦ Πανακαδημίου καὶ τῆς Ἀκαδημίας, ἡ ἑταιρία αὕτη εἰς ὀλίγα ἔτη προσεταρίσαστο πολλὰ μέλη. Χάρις δὲ εἰς τὴν γενναιοδωρίαν καὶ τὴν ἐλευθεριότητα πλουσίου ἐμπόρου ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, οὗτινος τὸ ὄνομα εὐρίσκεται ἐπὶ κεφαλῆς ὅλων τῶν συνεισφορῶν ἐν Γαλλίᾳ ἢ ἐν Ἀνατολῇ, τοῦ Κ. Χρηστάκη Ζωγράφου, δωρήσαντος κατὰ τὴν ἐγγράφην του 20,000 φράγκων, ἡ ἑταιρία εὐρίσκεται σήμερον εἰς θέσιν ἴν' ἀπονέμη καθ' ἕκαστον ἔτος σπουδαῖα βραβεῖα εἰς τὰ καλλίτερα τῶν γαλλιστὶ γραφομένων ἔργων ἀφορώντων τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Πλήρης ἐνεργητικότητος ὁ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ ἀπετέλει μέλος πασῶν τῶν ἐπιτροπῶν τῆς ἑταιρίας ταύτης ἐν ταῖς συνεδριάσεσι τῶν ὁποίων μετὰ τῆς αὐτῆς ἐφοῖτα ἐπιμελείας μεθ' ἧς καὶ εἰς

τάς συνεδριάσεις τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν λοιπῶν σοφῶν ἑταιριῶν ὧν ἦν ἐν τῶν μάλα ἐνεργητικῶν μελῶν, τῆς ἑταιρίας τῶν ἀρχαιολόγων τῆς Γαλλίας καὶ τῆς ἑταιρίας τῆς γεωγραφίας.

Ἐν ἔτει 1869, κατὰ τὴν ἐγκαινίαν τοῦ Ἰσθμοῦ τοῦ Σουέζ, ἀπετέλεσε μέρος τῆς χορείας τῶν πεπαιδευμένων Γάλλων τῶν ἀποδεχθέντων τὴν πρόσκλησιν τοῦ ἀντιβασιλέως, καὶ κατὰ πρώτην φοράν εἶδε τὰς πυραμίδας ἐκεῖνας ὡς τοσοῦτον ἐσπούδασε μακρόθεν. Ἡλπίζον ὅτι θὰ ἐπανήρχετο δι' Ἀθηνῶν, καὶ ἡτοιμάζοντο νὰ δεχθῶσιν ἐπαξίως τὸν ἄνδρα ὅστις τόσα ἔπραξεν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Ἑλλήνων· ἀλλ' ἡ κόπωσις ἐπῆλθε πρὸ τοῦ τέλους τοῦ ταξιδίου, καὶ ὁ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ ἐδέχθη νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν εἰς Γαλλίαν ἐπάνοδόν του βραχυτάτην μόνον ποιῶν διαμονὴν εἰς Νεάπολιν πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς Πομπηῆς καὶ τοῦ ἐθνικοῦ μουσείου, καὶ εἰς Ῥώμην ὅπως ἐπισκεφθῇ τὴν ἀρχαιολογικὴν Ἀκαδημίαν ἣτις εἶχεν ὀνομάσει αὐτὸν μέλος ἀντεπιστέλλον(1).

Δοκιμασία σκληρὰ ἣτις δὲν ἦν μὲν ἡ τελευταία, ἀλλ' ἣτις ἐμελλε νὰ καταστήσῃ ἔτι ἄπαξ κατάδηλον τὴν μεγάλην καρδίαν

Ἐπιτραπέσω ἡμῖν ἴν' ἀφηγηθῶμεν ἐνταῦθα, προκειμένου περὶ τοῦ ταξιδίου αὐτοῦ, ἀνέκδοτον δεικνύον τὴν τε συνείδησιν καὶ μετριοφροσύνην αὐτοῦ ὡς συγγραφέως. Ἀβέβαιος ἐπὶ ἀγνοούμεν τίνος σημείου τῆς ἱστορίας τῆς Αἰγύπτου σχετιζομένου μετὰ τῶν ἱερογλυφικῶν ἐζήτησεν ἅμ' ἐπανελθὼν εἰς Παρίσιον νὰ φωτισθῇ ἐπ' αὐτοῦ, καὶ ἀνέγνωσεν ἄρθρον περὶ ἱερογλυφικῶν ἐν τῇ Ἑγκυκλοπαιδείᾳ τῶν μεμορφωμένων. Τὸ ἄρθρον ἔθελξεν αὐτόν, τὸ ἦρε κέλ्लιστον, λίαν σοφόν, πλήρες περιέργων λεπτομερειῶν, ἀλλὰ τὰς λεπτομερείας ταύτας πάσας ἐγίνωσκεν ἤδη, δὲν εὔρε δὲ ὅ,τι ἐζήτηι. Ἐντούτοις ἡδουλήθη μαθεῖν τίς ὁ τὴν μονογραφίαν ταύτην γράψας, καὶ ἐπειδὴ τὰ ἄρθρα δὲν φέρουσι τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συγγραφέως, ἠναγκάσθη ν' ἀνατρέξῃ εἰς τὸν ἐν τῷ τέλει τοῦ τόμου πίνακα. Τὸ ἄρθρον ἦν ἰδικόν του. Οὗτος εἶχε γράψῃ αὐτὸ ἐν ἔτει 1840. Πῶς; ἔλεγεν, ἐγὼ ἔγραψα τοῦτο; Οὐδέποτε θὰ ἐνόμιζα ἐμαυτὸν ἱκανόν. Ἐῖτα προσέθετε μειδιών « Νῦν ἐννοῶ τίνος ἕνεκα δὲν εὔρον ὅ,τι ἐζήτηουν· δὲν ἤξεύρω τοῦτο σήμερον μᾶλλον ἢ ἐν ἔτει 1840. »

καὶ πατριωτισμὸν αὐτοῦ ἀνέμενε τὸν κ. Brunès δὲ Près κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του Δὲν ὑφίσταται χρεῖα ν' ἀναμνησθῶμεν ἐνταῦθα τὰς μεστὰς ἐκεῖνας ἡμέρας πατριωτικῆς θλίψεως καθ' ἧς αἱ καθ' ἐκάστην ἀπαισιώτεραι καθιστάμεναι εἰδήσεις ἀνέδειξαν, κατόπιν συμφορῶν ἀνηκούστων ἐὰν οὐχὶ ἀπρεπῶν, τὸν ἐχθρὸν στρατοπεδεύοντα πρὸ τῶν τειχῶν τοῦ Παρισίου, περικλείοντα ἐν κύκλῳ πυρὸς καὶ σιδήρου τὴν πρωτεύουσάν αὐτὴν τὴν τοσοῦτον ἐνεργητικὴν καὶ ζῶσαν καὶ ἀπομονοῦντα αὐτὴν ἐπὶ πεντάμηνον ὅλον τῆς λοιπῆς Γαλλίας τε καὶ Εὐρώπης. Ἄρ' ἀφίχθεις τῶν πρώτων εἰδήσεων τῶν ἡμετέρων ἀποτυχίων ὁ Κ. δὲ Près οὐδόλως ἐδίστασε περὶ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ πρακτέου ὁδηγήσας εἰς μέρος ἀσφαλές τὰς τε θυγατέρας καὶ ἑγγονον αὐτοῦ γενναίως ἐπανήλθεν ὅπως κλεισθῇ μετὰ τῶν φίλων του ἐν τῇ πολιορκουμένῃ πόλει, καὶ ἐνεγράφη ἐν ταῖς τάξεσι τῆς μονίμου ἐθνοφρουρᾶς, τῆς προβεβηκυίας αὐτοῦ ἡλικίας μὴ πρὸς μεγάλην του λύπην ἐπιτρεπούσης αὐτῷ ἵνα μᾶλλον λήψῃται ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰ ἔργα τῆς πολιορκίας δι' ἧς τὴν ἀναπόφευκτον λύσιν οὐδόλως αὐτός τε καὶ οἱ λοιποὶ φίλοι του ἠπατῶντο. Ἐνθυμούμεθα ὅτι εἶδομεν αὐτὸν πρῶτον τινὰ παγετώδους ψύχους, ἡθικοῦ τε ὅσον καὶ ὕλικοῦ, περιβεβλημένον τὴν στρατιωτικὴν στολὴν, ἣν δὲν ἐγκατέλειπε, καὶ ἰστάμενον πρὸ τῆς θύρας κρεωπωλείου τῆς ὁδοῦ τῆς Ρέννης καὶ μετὰ τοῦ φίλου καὶ ἀκαδημαϊκοῦ συναδέλφου του Κ. Ἐκζερ πείθοντα εἰς ὑπομονὴν τὴν μακρὰν ἐκείνην σειράν γυναικῶν αἵτινας ἔχουσαι τοὺς πόδας ἐν τῷ βορβόρῳ καὶ τὴν χιόνα εἰς τὴν κεφαλὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐλπίδα ἐν τῇ καρδίᾳ μετὰ τῆς συναισθητικῆς καθήκοντος γενναίως ἐκπληρωθέντος, ἐπὶ μακρᾶς περιέμενον ὥρας τὴν γλίσχρον τροφὴν μιᾶς τῶν λυπηρῶν ἐκείνων ἡμερῶν.

Ἄλλ' ὅμως δὲν περιωρίζετο μόνον εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὕλικῶν αὐτῶν καθηκόντων. Ἡ Σχολὴ τῶν ὡραίων τεχνῶν, ἧς ὁ Διευθυντής, Κ. Γουλιέλμος, γενναιοφρόνως πάνυ εἶχε θέσει αἵθουσάν τινα εἰς τὴν διαθέσιν

τῆς πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων ἐταιρίας, δὲν ἠδύνατο πλέον ἕνεκα ἐλλείψεως θερμάνσεως νὰ χορηγῇ αὐτῇ τὴν φιλοξενίαν. Ὁ Κ. Brunès δὲ Près ἀνέλαβε τὴν εἰς τὸν ἴδιον οἶκόν του συνάθροισιν τῶν ἐν Παρισίῳ μεινάντων μελῶν τῆς Ἑταιρίας ἀνὰ πᾶν δεκαπενθήμερον, τὴν ἐσπέραν τῆς διὰ τὰς συνελεύσεις, τῆς ἐταιρίας ὠρισμένης ἡμέρας. Προσεκάλει τὰ μέλη ἵνα συναθροίζωνται ἐν τῷ οἴκῳ του πρὸς ἀνάγνωσιν τῶν διὰ τὴν Ἑπετηρίδα προωρισμένων διατριβῶν, προσπαθῶν οὕτως ἵνα διὰ τοῦ ζήλου τοῦ ἀποφύγῃ τὸ χάσμα, ἔστω καὶ δι' ἕνεκα πολέμου αἰτίαν, ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἐκδόσεων τῆς Ἑταιρίας. Οἱ ἐκ τῶν ἡμετέρων συναδέλφων διαμείναντες ἐν Παρισίῳ κατὰ τὴν ἐνδοξὴν αὐτὴν ἐποχὴν τῆς πολιορκίας οὐδέποτε λησμονήσουσι τὰς φιλολογικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς αὐτὰς ἐσπερίδας καθ' ἧς πάντες οἱ παριστάμενοι περιβεβλήθητο στολὴν στρατιωτικὴν καὶ ἐπανήρχοντο εἴτε ἐκ τῆς ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων φρουρᾶς εἴτε ἐκ τῶν μᾶλλον μεμακρυσμένων στρατιωτικῶν στοθμῶν. Μία ἐσπέρα ἰδίως διαμνηστέα στοχαζόμεθα ἀνεξάλειπτος ἐν τῇ μνήμῃ αὐτῶν, ἡ τῆς 3 Ἰανουαρίου 1871, πρώτη τοῦ βομβαρδισμοῦ τοῦ Παρισίου ἡμέρα. Ἦσαν συνηθροισμένοι οἱ ΚΚ. Σασάν, Κάρο, Ζίδελ, ὁ Βίκτωρ Δερουί, ὅστις ἐπανήρχετο ἐκ τῶν ἐπάλξεων ἐνθα τακτικῶς ἐφρουρεῖ, ὁ Κ. Ἐκζερ καὶ ὁ ἀξιοσέβαστος Κ. Παβὲν ὅστις σπανίως ἀπῆν τῶν συνεδριάσεων. Κατόπιν τῆς ἀφηγήσεως τῶν σπανίων εἰδήσεων ἧς ἕκαστος ἡμῶν ἐγίνωσκε περὶ πόλεως ἐν ἧς δὲν ὑπῆρχον πλέον εἰδήσεις, οὐδὲ κακαί, ὁ Κ. Ζίδελ ἀνέγνω, ὡς κάλλιπα ἐνθυμούμεθα, ὑπὸ τὸν κρότον τοῦ βροντοῦντος τηλεβόλου καὶ τῶν οὐ μακρὰν ἡμῶν ἐκρηγνυμένων βομβῶν ἐκθεσιν ἀφορῶσαν ἐλληνικὸν χειρόγραφον περιέχον ἀποκάλυψιν τῆς παρθένου Μαρίας καὶ καταχωρισθεῖσαν εἰς τὴν Ἑπετηρίδα τοῦ 1871.

Ἡ Ἑταιρία τῶν ἐλληνικῶν σπουδῶν, εὐγνωμονοῦσα ἐπὶ τῇ ὑπὸ τοῦ Κ. Brunès δὲ Près χορηγηθείσῃ αὐτῇ φιλοξενίᾳ κατὰ τὰς ἀπαισίας ἐκεῖνας ἡμέρας, ὠνόμασεν

αὐτὸν Πρόεδρόν της ἐν ἔτει 1871, καὶ ἔκτοτε αἱ ἐπιτροπαὶ ἐξηκολούθησαν συνεδριάζουσαι εἰς τὸ σπουδαστήριον τοῦ Κ. δὲ Πρέλ ὅστις ἔθετε τὸ ἑκυτοῦ οἶκημα εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν καὶ ἀπῆται ὅπως τὰ μέλη τῆς Ἑταιρίας συνέλθωσιν ἐν αὐτῷ καὶ ὅτε ἔτι ὁ ἴδιος ἡσθένει ἢ ἀπουσίαζεν. Ἀναγνωστός ἐστιν ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ 1871 ὁ λόγος ὅν ἀπήγγειλεν ὡς πρόεδρος τῆς ἑταιρίας ταύτης πρὸς ἣν ἐκ καρδίας εἶχεν ἀφοσιωθῇ. Ἐν ἔτει 1874 ἔσχε τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ πραγματοποιῆσαι ἰδέαν ἣν πρὸ ἐτῶν συνέλαβεν. Ἐπεθύμει ἐπωφελούμενος τῶν εὐρειῶν αἰθουσῶν τοῦ νέου κτιρίου τῆς Σχολῆς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν νὰ ἰδρύσῃ ἰδιαιτέρας νυκτερινὰς παραδόσεις, καθ' ἃς διάφοροι μὴ ἀνήκοντες εἰς τὴν Σχολὴν νὰ παραδίδωσι μαθήματα ἀφορῶντα μέρος τι τῆς ἱστορίας ἢ τῆς φιλολογίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τοῦτο δ' ἐποίησε μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν ζήσεως τὰ ἀναγκαῖα διαθήματα πρὸς κατάρτισιν τῶν παραδόσεων αὐτῶν ὅς ἐνεκαίνισσε μηνὶ Ἰανουαρίῳ τοῦ 1874 δι' ἐναρκτηρίου λόγου δημοσιευθέντος διὰ τῆς Πολιτικῆς καὶ Φιλολογικῆς Ἐπιθεωρήσεως τῆς 44 Φεβρουαρίου 1874.

Ἐντούτοις ὁ ἀδύνατος ὁργανισμὸς αὐτοῦ εἶχε σπουδαίως διαταραχθῇ ὑπὸ τοσοῦτων μόχθων καὶ ἀκληρῶν δοκιμασιῶν, οἱ δὲ φίλοι τοῦ ἀνησυχοῦν ἐπὶ τούτῳ καὶ τοι αὐτοῦ οὐδεμίαν δίδοντες προσοχὴν. Πειροκισμένος διὰ θελήσεως ἰσχυρᾶς δὲν ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ τὰς συμβουλὰς τῶν φίλων του, οὐδὲ νὰ διακόψῃ τὰς τρεῖς τῆς ἐβδομάδος διδομένας παραδόσεις τοῦ αἵτινες τῷ ἐπρόξενουν μέγιστον κόπον. Οὐδέποτε παρέλειπε μίαν συνεδρίαν τοῦ Πανακαδημίου, τῆς ἑταιρίας τῶν ἀρχαιολόγων τῆς Γαλλίας, ἢ τῆς γεωγραφικῆς ἑταιρίας ἧς ἦν ἐκ τῶν μᾶλλον δραστηρίων μελῶν. Ἐξήρχετο οἷος δῆποτε καὶ ἂν ἦν ὁ καιρὸς δίχως νὰ λάβῃ τὴν ἐλαχίστην πρόνοιαν, ἐπανερχόμενος δὲ εἰς τὸν οἶκόν του διήρχετο ἐνίοτε μέρος τῶν νυκτῶν τοῦ ἀναγινώσκων καὶ ἐργαζόμενος. Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ ζῆν ὑπέσκαπτε κρυφί-

ως τὴν ὑγείαν του, κατὰ τὴν ἀρχὴν δὲ τοῦ 1875 κατέπεσε σπουδαίως ἀσθενῶν· οἱ ἰατροὶ διέταξαν ἵνα διακόψῃ τὰς παραδόσεις του, μεταβῇ δὲ εἰς μεσημβρινὸν μέρος πρὸς εὐρεσιν κλίματος γλυκυτέρου καὶ ἡλίου εὐεργετικοῦ καὶ ζωογόνου. Ἀνεχώρησε πλήρης ἀπατηλῶν ἐλπίδων νομίζων ὅτι ἡ ἀπουσία του ἐμελλε νὰ ᾖ λίαν σύντομος, οἱ δὲ φίλοι του ἐφοβοῦντο μὴ αὕτη καταστῇ ὑπὲρ τὸ δέον μακρά. Ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας αἰφνιδίᾳ βελτίωσις τῆς καταστάσεώς του ἔδωκεν αὐτοῖς ἐλπίδα ἣν δὲν ἐμελλον νὰ ἰδῶσι πραγματοποιουμένην. Ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον ἀσθενὴς καὶ ἐδέησε νὰ κατακλινθῇ. Ἡ ἀσθένεια προώδευσε ταχέως καταδικάζουσα αὐτὸν εἰς ὀδύνας καθ' ἃς ἐτήρει τὴν αὐτὴν στωικὴν γαλήνην. Οὐδέποτε τὸν ἤκουσαν παραπονοῦμενον· ἦν πάντοτε, καὶ εἰς αὐτὰς τὰς μᾶλλον ὀδυνηρὰς κρίσεις τῆς ἀσθενείας, μειδειῶν καὶ προσηνῆς, κρύπτων ἀπὸ τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἑαυτοῦ φίλους μετὰ τῆς μεγαλειτέρας ἀγαθότητος καὶ συγκινητικῆς ἀφελείας οὐ μόνον τοὺς πόνους, ἀλλὰ καὶ τὴν βεβαίαν συναίσθησιν ἣν εἶχε τοῦ προσεχοῦς τέλους του.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ θέρους τούτου τοσοῦτον δι' αὐτὸν ὀχληροῦ ἕνεκα τῶν καταιγίδων καὶ τῶν ὑπερβολικῶν καυσῶνων, ἐδήλωσε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἐπανελθεῖν εἰς Παρυζῶ, εἰς ἐξοχικὴν οἰκίαν περιελθοῦσαν αὐτῷ ἐκ τοῦ πενθεροῦ του, ἐν ᾗ εἶθιζε νὰ διέρχεται μὴνᾶς τινας κατ' ἔτος καὶ ἐγγύς τῆς ὁποίας εἶχε κατασκευάσει τάφον οἰκογενειακόν. Ἄμ' ἀφίχθεις εἰς τὴν πατρικὴν αὐτὴν ἰδιοκτησίαν ἡσθάνθη ὅτι ἐμελλε ν' ἀποθάνῃ καὶ χωρὶς ποσῶς νὰ φανῇ ἔλαβε πάντα τὰ μέτρα του. Ἐπεβεβαίωσε τὸ κληροδότημα τῆς ἀπαραμίλλου νεοελληνικῆς βιβλιοθήκης του, ἐν ὅλῳ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀπειροπληθῶν βιβλίων του ἀποτελούσης καὶ ἦν ἐγκατελίμπανε τῇ Σχολῇ τῶν λαλουμένων ἀνατολικῶν γλωσσῶν. Ἡ βιβλιοθήκη αὕτη, ἥτις περικλείει πολλὰς χιλιάδας τόμων, περιέχει σὺν ἄλλοις σχεδὸν πάντα τὰ ἐν τῇ κοινῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐκδομένα βι-

βλία καὶ ἄτινα εἰσὶν εἰς ἄκρον δυσεύρητα καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι. Πρὸς συνάθροισιν παρομοίας συλλογῆς ἔδει τινὰ εἶναι οἷος ὁ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ ἀκάματος φιλέλλην καὶ θερμὸς βιβλιόφιλος. Ἀπὸ τῆς δωδεκαετοῦς ἡλικίας, ὡς ἐφθημεν εἰπόντες, εἶχε συλλέξει ὅ,τι σχέσιν ἔχον πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐδημοσιεύθη. Μετ' εὐλαβείας ἐφύλαξε τὰς ἐφημερίδας, τὰς ἀγγελίας, τὰ φύλλα ἄτινα ἀνεφέροντο εἴτε εἰς τὴν ἱστορίαν εἴτε εἰς τὴν φιλολογίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Οἱ Ἕλληνες οἵτινες ἐγίνωσκον τὸν πρὸς τὴν πατρίδα των ἐρωτά του, εἶχον πέμψει πρὸς αὐτὸν πληθὺν τῶν συγγραμμάτων των. Αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐνώπιον οὐδεμιᾶς θυσίας ὑπεχώρει ὅπως ἀποκτήτῃ σπουδαία βιβλία ἃ δὲν εἶχε καὶ ἄτινα μέχρι τέλους τοῦ βίου του ἠγόραζεν ἐνίοτε δὲ καὶ ἀδρότατα.

Ἡ πολὺτιμος αὕτη συλλογὴ ἦτις, τῇ ῥῆτι τῇ εὐχῇ τοῦ ἰδρυτοῦ αὐτῆς, δὲν θέλει διασκορπισθῇ, πληροῦ μέγα χάσμα ἐν τῇ συναθροίσει, τῇ τοσοῦτον σπουδαίᾳ ἐν Παρίσι, συγγραμμάτων ἀφορώντων τὴν φιλολογίαν ξένων τόπων, καὶ σχηματίζει τὴν *Βιβλιοθήκην Βρυνὲ δὲ Πρέλ* ἥτις βεβαίως θέλει αὐξυνθῇ δι' ἄλλων ὁμοίας φύσεως δωρεῶν.

Εἶτα ἐρρύθμισε μόνος τὰ τῆς κηδείας του, ἣν ἠθέλησεν ὅσον οἶόν τε ἀπλὴν. Ἐζήτησεν ὅπως αἱ ὀφειλόμεναι εἰς αὐτὸν τιμαὶ ὡς μέλους τοῦ Πανακαδημίου καὶ τῆς Λεγεῶνος τῆς τιμῆς μὴ τῷ ἀποδοθῶσι, ποθὼν ἵνα μὴ οἱ συνάδελφοι καὶ φίλοι του ὑποστῶσι τὸν κόπον μακροῦ ταξιδίου. Ἡ ἐπιθυμία του ἐξεπληρώθη πιστῶς· ἀλλὰ καὶ τοὶ ὅλως ἴδιον ἔχουσα χαρακτῆρα ἡ κηδεία οὐδὲν ἦτον ὑπὲρ μάλα ἐπιβλητική. Πάντες οἱ φίλοι του, πάντες οἱ ἐξοχικοὶ γείτονές του καὶ τινες μακρόθεν ἐλθόντες, ἔσπευσαν ἵν' ἀποδώσωσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον τοῦ καλοῦ τὰς τιμὰς ἃς ὁ σοφὸς δὲν ἐδέχθη, καὶ ἐν μέσῳ συγκεκινημένου πλήθους ἡ νεκροπομπὴ συνοδείᾳ ἀναχωρήσασα ἐκ Παριζῶ τὴν 41 Π. Μ. ἀφίκετο μετὰ μίαν ὥραν εἰς τὴν μικρὰν ἐκκλησίαν τοῦ χωρίου Βιμπέλ (*Wimpelles*), ἀνελίσσομένη ἐν τῷ μέσῳ διανθῶν ἀγρῶν καὶ καταπρασίνων λειμῶνων ἐν ὥρᾳ

μιας τῶν φθινοπωρινῶν ἐκείνων πρωτῶν καθ' ἃς ὁ ἥλιος λάμπει ἐκτοξεύων τὰς μᾶλλον ζωηρὰς ἀκτῖνάς του. Ἡ φύσις συναισθανομένη ἐαυτὴν ἀθάνατον συγνάκις παρέχει ἀντιθέσεις τοιαύτας ὥσει δίδουσα πρὸς παρηγορίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐν ταῖς σκηναῖς αὐταῖς τοῦ πένθους καὶ τοῦ θανάτου ἀναμφίρηστον καὶ ζῶν δειγμα τῆς ἀθανασίας. Ὁ σεβάσμιος ἐπίσκοπος τοῦ Μὼ (*Meaux*), τυφλὸς σχεδόν, ὅστις εἶχεν ἐλθεῖ πρὸ τινων ἡμερῶν ἵνα κομίσῃ τῷ συγγενεῖ καὶ ἀρχαίῳ του φίλῳ τὰς ὑστάτας τῆς θρησκείας παρηγορίας, ἀνέμενε τὸν νεκρὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Μετὰ τὴν ἄφρσιν ἀνέμνησε δι' ὀλίγων λέξεων, συγκινητικῶν, ἐγκαρδίων καὶ ἀληθῶν, τὰ σπάνια προτερήματα καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ ἐξόχου ἀνδρὸς ὃν ἐθρήνουν· εἶτα, οἱ ΚΚ. Ἐκζερ καὶ Βλάν, ἀμφότεροι ἀρχαῖοι αὐτοῦ φίλοι, ἀπένειμον ὕψατον φόρον ὑπολήψεως καὶ ἀγάπης ἀνακεφαλαιοῦντες τὰς γνώσεις, τὰ ἔργα, τὴν εὐπροσηγορίαν, τὴν μεγίστην χάριν του καὶ ἰδίως τὴν μετριοφροσύνην του οὐδόλως δυναμένην ν' ἀποκρύψῃ τὴν ἀξίαν του. Διότι ἐὰν ἄπειρος ἦν ἡ μάθησις τοῦ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ, μεῖζων ἦν ἡ μετριοφροσύνη ὑφ' ἣν μάτην προσεπάθει ἵνα κρύψῃ τὴν ἑαυτοῦ ἀξίαν. Ἡ μᾶλλον συνεχῶς ἐρχομένη εἰς τὸ στόμα τοῦ τοσαῦτα γινώσκοντος ἀνδρὸς αὐτοῦ φράσις ἦν: *Οὐκ οἶδα*, καὶ ἡ μνήμη του ἦν θαυμασία καὶ σπανίας ἀσφαλείας, καὶ τοὶ δυσπίστως πρὸς ταύτην εἶχε. Πρὸς τὸ τέλος τοῦ βίου του ἀπήγγελλεν ἔτι ἑλληνιστὶ ἀποσπάσματα τοῦ περὶ Στεφάνου λόγου τοῦ Δημοσθένους ὃν ἀπεστήθιζεν ἐξ ὀλοκλήρου ὡς καὶ τὸ πρῶτον ἄσμα τῆς *Ἰλιάδος*· οὐδ' ἀναφέρομεν τὰς ᾠδὰς τοῦ Ἀνακρέοντος, τοῦ Χριστοπούλου, τοῦ Σολομοῦ ἃς ἀπταίστως ἀπήγγελλεν. Ὀλίγας πρὸ τῆς τελευτῆς του ἡμέρας ἵνα διασκεδάσῃ τὴν ἐκ τῶν μακρῶν νυκτερινῶν τοῦ ἀϋπνιῶν κόπῳσιν ἀπεστήθισεν ὀλόκληρον τὸ ἐλεγεῖον τοῦ Λαφονταίν τὰς *Νύμφας τοῦ Βῶ*, ὡς καὶ διάφορα ποιήματα ἃτινα εἶχε πρὸ πολλοῦ ἢ καὶ ἀρτίως συνθέσει.

Ἐνταῦθα παραγενομένου τοῦ λόγου ἐπιτραπείτω ἡμῖν ν' ἀναφέρωμεν προσωπικὴν

ἀνάμνησιν. Ἐνεκα τῆς ὑποκαπτούσης αὐτὸν πίεσεως καὶ στενοχωρίας δὲν ἠδύνατο νὰ κοιμηθῇ πρὸ προκεχωρημένης ὥρας τῆς νυκτός καὶ τότε ἔτι ἐλάχιστον. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πνεῦμά του ἦν αἰεὶ ἐγρηγορὸς καὶ ἐξηρηθισμένον ὑπὸ τῆς ἀσθενείας ἔδει εἶναι αὐτὸ ἀπαύστως ἐνησχολημένον ὑπὸ ἀναγνώσεων ἢ ὑπὸ τῆς συνομιλίας τῶν περιστοιχούντων αὐτόν. Πεντεκαίδεκα πρὸ τοῦ θανάτου του ἡμέρας, ἡμῶν νύκτα τινὰ περὶ τὴν κλίνην του εὗρισκομένων, παρεκάλεσεν ἵνα ἐξακολουθήσωμεν τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ στρατάρχου Ῥαντὼν (Randon), ἀρχαίου φίλου του. Κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην πυρρῶδης ἦν ὁ ἀήρ, βαρὺς ὁ καύσων· ἐτοιμάζετο θύελλα ἐκ τῶν τοσοῦτον συνεχῶν καὶ τῶν τοσοῦτον κοπιαζουσῶν αὐτόν· ὁ ἀτυχὴς ἀσθενὴς ὑπέφερε πλεῖον τοῦ συνήθους καὶ ἡ ἀνάγνωσις συχνάκις διεκόπτετο ὑπὸ τῶν σπασμῶν καὶ τῆς δυσπνοίας του. Βλέποντες ὅτι μετὰ κόπου ἠκολούθει τὴν ἀνάγνωσιν, διανοήθημεν νὰ λάβωμεν ἑλληνικὸν βιβλίον, τὴν πρώτην φθάσαν, ἣ ἐπὶ τῆς κλίνης εἶχεν (ἦν δὲ τὸ βιβλίον αὐτὸ τὰ Κυκλαδικὰ τοῦ Κ. Μηλιαράκη πρὸς ὃν ἡ Ἑταιρία τῶν Ἑλληνικῶν σπουδῶν ἀπένευμε βραβεῖον) καὶ ἠρξάμεθα τῆς ἀναγνώσεως αὐτοῦ ἑλληνιστί. Ἀμα ὁ δυστυχὴς φίλος ἡμῶν ἤκουσεν ἀντηχοῦσαν εἰς τὰ ὦτά του τὴν τοσοῦτον φίλην γλῶσσαν ἡσθάνθη τὸ πνεῦμά του ἀφυπνισθέν· ἠπρόσθη μετὰ τῆς μεγαλητέρας προσοχῆς, ἐπανορθὼν τὴν προφορὰν τοῦ ἀναγνώστου ὅτε ἦν πλημμελής, καὶ μεταφράζων γαλλιστὶ τὸ ἑλληνικὸν κείμενον καθόσον ἀνεγινώσκετο. Ἡ δύσπνοια ἠλλαττοῦτο, ὁ ἀσθενὴς κατεπραῦνθη καὶ ἡσυχῶς ἀπεκοιμήθη. Ὑπῆρξε δ' αὕτη ἡ τελευταία ἣν ἤκουσεν ἀνάγνωσις, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἥτις τῷ εἶχε δώσει τὰς πρώτας ἡδονὰς τῆς νεότητός του τῷ ἔδωκεν ὡσαύτως τὴν τελευταίαν τοῦ βίου του κατεύνασιν.»

Τοιοῦτος ἦν ὁ βίος ἀνδρὸς ἀποκτήσαντος αἰώνια καὶ ἀνεξίτηλα δικαιώματα ἀπείρου εὐγνωμοσύνης ἐπὶ τῶν ἡμετέρων καρδιῶν καὶ οὐ ὁ θάνατος καταλείπει μέγιστον μὲν

πένθος τῷ Συλλόγῳ «Ὁμήρῳ», οὕτινος ἦν ἐπίτιμον μέλος, ἄπειρον δὲ κενὸν ἐν τῇ τῶν Φιλελλήνων εὐγενεῖ χορείᾳ, ἥτις ἀκριβῶς ἐκτιμῶσα τὰ καθ' ἡμᾶς μετὰ παρήγίας ἀπονέμει δικαιοσύνην εἰς τὸν πολλαχῶς κακολογούμενον καὶ κατασυκοφαντούμενον Ἑλλητισμόν.

Νικόλαος Γ. Οἰκονομίδης.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

Ἀναδημοσιεύομεν τὴν δευτέραν τῶν τριῶν ἐν Βένχᾳ ἀνακαλυφθεισῶν ἐπιγραφῶν (ὄρα φυλλ. Σεπτεμβρίου, σελ. 366), διότι εἶχον παρεισφρόσει λάθη τινά. Ἰδοὺ αὕτη πῶς ἔχει ἀκριβῶς.

ΥΠΕΡ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ
ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΕΚΝΩΝ
ΕΡΜΙΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΤΕΡΑ Η ΓΥΝΗ
ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΝ ΔΕ ΕΞΕΔΡΑΝ
ΤΗΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΝ.

Ὁ κάτοχος τῶν τριῶν πλακῶν, αἵτινες φέρουσι τὰς ἐπιγραφὰς καὶ ὧν ἡ τελευταία εἶναι ἠκρωτηριασμένη, Κ. Κοβάτζεβιτς (καὶ ὄχι Κοβάκοβιτς, ὡς κατὰ παραδρομὴν ἐτυπώθη ἐν τῷ προλαβόντι φυλλαδίῳ), ἐπώλησε ταύτας περὶ τὰ τέλη Ἰουνίου εἰς τινὰ Ἀγγλὸν ἀντὶ χιλίων φράγκων.

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Ῥωσσίας πρόοδοι. — Ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, ἡ ῥωσικὴ αὐτοκρατορία ἐξετάθη κατὰ 200 ἑκατομμύρια πλέθρα, κῦξησε δὲ καὶ ὁ πληθυσμὸς τῆς κατὰ 22,546,000 κατοίκους καὶ ἤδη ἀνέρχεται εἰς 87,746,000 ψυχὰς—ἦτοι ὁ πληθυσμὸς τῆς Ῥωσσίας εἶναι ἴσος πρὸς τὸν τῆς Γαλλίας, τῆς Βελγι-